

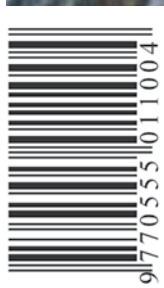
ПРАВОСЛАВЉЕ

НОВИНЕ СРПСКЕ ПАТРИЈАРШИЈЕ

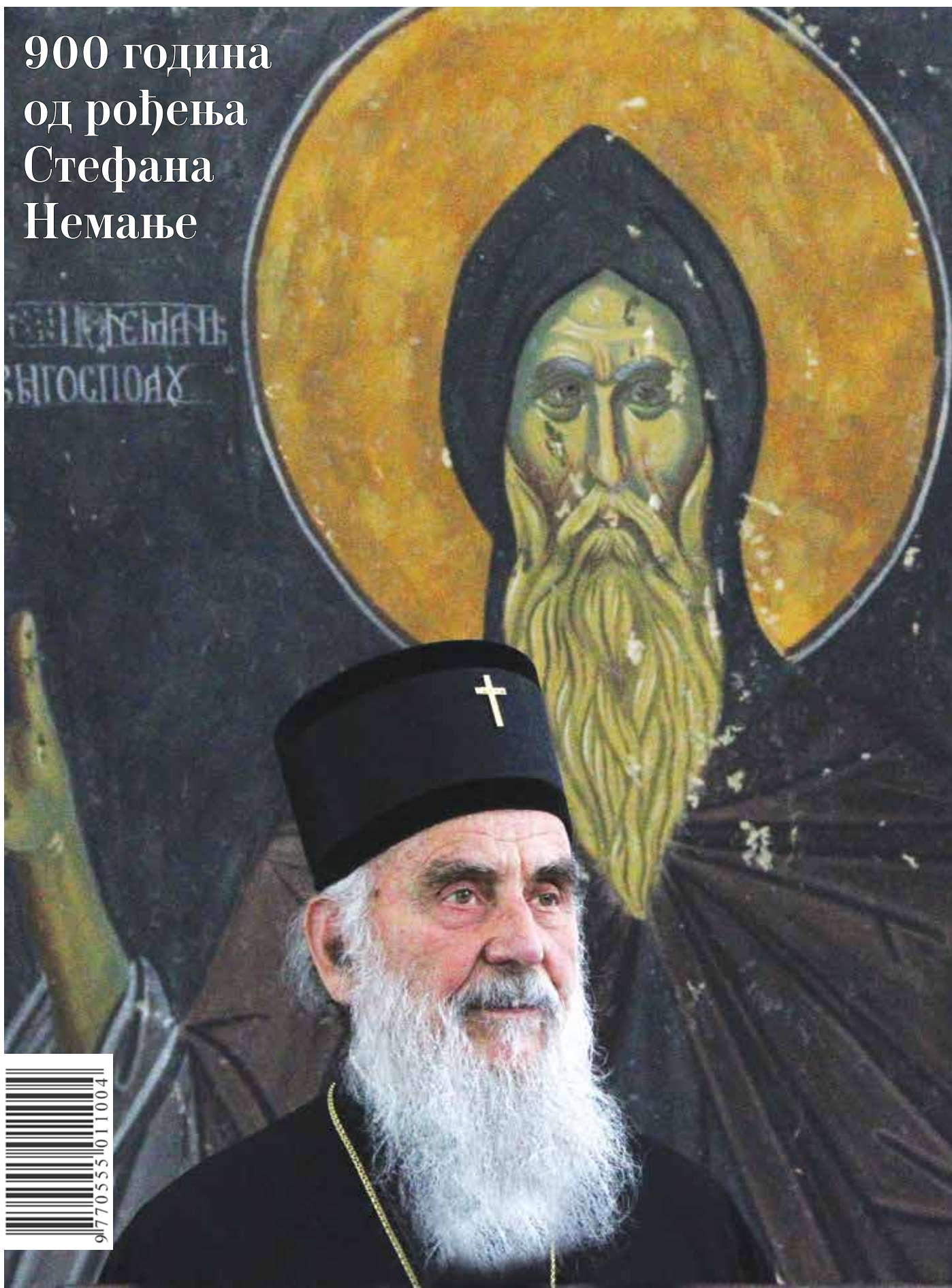
pravoslavljje.srb : www.pravoslavljje.rs

Број 1143 Цена 90 динара 2.5 КМ 1. новембар 2014. године Издази 1. и 15. у месецу

ISSN 0555-0114

900 година
од рођења
Стефана
Немање

У Бањалуци

Испред Музеја Републике Српске, 10. октобра 2014, откривен је споменик Стефану Немањи, једном од најзначајнијих српских владара. Споменик је открио председник РС Милорад Додик, а освештао га је Патријарх српски Иринеј уз саслужење Владике бањалучког Јефрема и свештенства Епархије.

Извор: <http://rtrs.tv>

У Пећкој Патријаршији

Патријарх Иринеј је отпутовао 13. октобра на КиМ поводом празника Покрова Пресвете Богородице – славе Пећке Патријаршије.

На административном прелазу Мердаре Патријарха је дочекао Епископ рашко-призренски Теодосије. Патријарх је 14. октобра уз саслужење Епископа Теодосија служио Св. Арх. Литургију у Пећкој Патријаршији поводом славе овог ставропигијалног манастира српских патријараха.

Извор: <http://www.eparhija-prizren.com>

На војној паради

Председник Руске Федерације г. Владимир Путин посетио је Београд 16. октобра 2014. поводом сто година од почетка Првог светског рата и 70 година од ослобођења престонице у Другом светском рату. Том приликом се састао са председником Републике Србије г. Томиславом Николићем и премијером г. Александром Вучићем. Патријарх српски Г. Иринеј и председник Руске Федерације г. Владимир Путин сусрели су се истог дана у Палати Србија у Београду, испред које је изведена војна парада „Корак победника“.

Програм је почео свечаном артиљеријском палбом, након чега су се председник Србије Томислав Николић и председник Руске Федерације Владимир Путин обратили окупљенима. Церемонији су присуствовали премијер Србије Александар Вучић, Патријарх српски Иринеј, као и многи званичници две земље и представници дипломатског кора.

Парада је настављена падобранским десантом и свечаним дефилеом ВС, са начелником Генералштаба ВС генералом Љубишом Диковићем на челу.

Гарда ВС извела је егзерцир за госте и посматраче параде. Поред свечане бине дефиловали су пешадијски, ваздухопловни и механизовани ешалони и Речна флотила Војске Србије. Наступила је и руска акробатска група „Стрижи“.

Извор: РТС

Патријарх Иринеј је отпутовао 17. октобра у Солун, у тродневну посету Митрополији неапољско-ставроупољској, која је поводом стогодишњице почетка Првог св. рата уприличила посету Српског Патријарха, будући да се на њеној територији у оквиру Савезничког гробља налази део на коме почива преко 7.500 српских жртава Великог рата.

У пратњи Његове Светости били су П. Г. епископи: зворничко-тузлански Хризостом и жички Јустин, протојереј Гајо Гајић и ђакон Игор Давидовић. Домаћин, Митрополит неапољски Варнава, дочекао је Првојерарха СПЦ на аеродрому и отпратио до Саборног храма Св. Јована на Неапољу, где је приређен величанствен дочек и служена је доксологија.

Свечаној доксологији присуствовао је и Архимандрит Методије, игуман манастира Хиландар.

На Зејтинлику

Други дан је отпочео парастосом на Српском војничком гробљу, Зејтинлику.

Место ћутања и завета, „место на коме сваки Србин налази свог деду, ујака, стрица, кума, пријатеља, брата“, који су као жртве живе уградили своје животе у темеље мира и слободе, како се слично зло не би никад поновило. То је истакао и Патријарх Иринеј објашњавајући значај вере, отаџбине и слободе. За уређење и чување Зејтинлика деценијама се бринуо добри чика Ђорђе Михајловић, коме је Патријарх свечано уручио највише одликовање СПЦ, којим га је одликовао Св. Арх. Синод, за несебичну љубав према ближњима, према Православној Цркви.

Одслужен је парастос и у селу Хортијатис, изнад Солуна, где су немачки окупатори 1944. живе спалили стотинак мештана, на челу са свештеником. У суботу вече, 18. октобра, уприличена је свечана академија у част српских жртава и хероја Великог рата, уз учешће хора Саборне цркве из Ниша „Бранко“ и хора Митрополије неапољске „Света Касијана“.

У недељу, 19. октобра, Патријарх Српски је начествовао Св. Литургијом, која је била је круна његове посете Митрополији неапољској. Саслуживали су П. Г. епископи: лангадски Јован (изасланик Св. Синода Јеладске Цркве), зворничко тузлански Хризостом, жички

У Митрополији неапољској

Јустин, Митрополит неапољски Варнава, свештеници и ђакони Српске и Јеладске Цркве, у препуном Саборном храму Св. Јована.

На крају Литургије, Патријарх Иринеј се састао са потпредседником Владе Грчке и министром спољних послова г. Венизелосом.

На Светој Гори

Његова Светост је стигао 20. октобра на Свету Гору. Ово је била прва посета Српског Патријарха Светој Гори после пуних 35 година. Устаљени светогорски поредак обавезује све поглаваре помесних Православних Цркава да по самом уласку на тло Свете Горе посете седиште Свете Горе, Свештену општину у Кареји. Патријарха је дочекао управитељ Свете Горе о. Симеон из манастира Дионисијата. Уследила је доксологија и посета Епистасији, управи Свете Горе, која броји двадесет представника, по једног из сваког од манастира Свете Горе. Преподобни о. Симеон поздравио је Његову Светост речима добродошлице, на које је Патријарх узвратио, подсећајући на везаност породице Немањића, Саве и Симеона, као и других чланова светородне лозе, који су на мудрости Свете Горе, монашке философије живота и византијског законодавства, устројили Православну Цркву у Србији и српску државност, везујући је дугорочно за идеал вечног живота и непролазног Царства Божјег.

Потом је посећена испосница Светог Саве, место где је према предању настао Карејски типик Светог Саве и где се и данас чува светитељево завештање да је боље сунце да стане, него ли да престане читање Псалтира, који се овде прочита цео у току дана. То постиже, читајући га на смену, неколицина монаха, на челу са усрдним о. Никодимом. По завршетку свечаног ручка, приређеног у Свештеној општини у част Првојерарха СПЦ, Патријарх је наставио пут до манастира Хиландара, где га је дочекало манастирско братство на челу са високопреподобним игуманом Методијем.

Патријарх Иринеј је присуствовао вечерњем богослужењу, а потом се за трпезом обратио свима присутнима говорећи о значају манастира Хиландара и његове обнове у светлу нашег свенародног препорода. „Највиши узлет и процват културе и духовности наш народ је доживео управо у вековима највиших духовних домета манастира Хиландара. Зато је неопходно да сви у мери својих могућности дамо допринос обнови личној и свенародној, али и обнови манастира и монаштва, који су плућа Цркве и духовног живота,“ истакао је Патријарх.

Патријарх се потом, заједно са игуманом и братством, поклатио светим моштима које се чувају у Хиландару и обишао манастирску ризницу, радове на обнови, информисујући се исцрпно о детаљима обнове.

Последњег дана посете Патријарх Српски је служио Св. Литургију у царској лаври свештеном манастиру Хиландар, заједно са члановима његове пратње П. Г. епископима: зворничко-тузланским Хризостомом и жичким Јустином.

Његова Светост се вратио преко Скопља где га је Митрополит неапољски Варнава заједно са државном пратњом испратио двеста километара од Уранополиса до граничног прелаза Евзони, где је делегацију СПЦ дочекао амбасадор Србије у Скопљу гђа Душанка Дивјак Томић која је делегацију пратила све до полетања из Скопља.

На скопском аеродрому, Патријарха је дочекао Епископ стобијски Давид из ПОА који је допратио Патријарха до самог терминала задржавши се с њим у разговору.

У славу и част Св. Симеона Мироточивог

Патријарх српски Иринеј началствовао је 22. октобра 2014. Св. Арх. Литургијом у Патријаршијској капели Св. Симеона Мироточивог у Београду, којом је започео тродневни међународни научни скуп „Владар, монах и светитељ Стефан Немања – Преподобни Симеон Мироточиви и српска историја и култура“, који се у Београду, манастиру Студеница, Подгорици и Никшићу одржао поводом обележавања 900 година од рођења Св. Стефана Немање, а чији су високи покровитељи били Патријарх и председник Србије Томислав Николић.

На Св. Литургији саслуживали су П. Г. епископи: будимљанско-никшићки Јоаникије и топлички Арсеније. Богослужењу је присуствовао и Епископ рашко-призренски Теодосије.

Његова Светост је беседио: „Долазим са Свете Горе Атонске и доносим благослове Хиландара и Св. Симеона Мироточивог и све братије хиландарске и светогорске.

Ове године, браћо и сестре, наш народ и наша Црква имају неколико значајних годишњица, а међу њима свакако је једна од најзначајнијих за културу и историју нашег народа годишњица рођења Стефана Немање.

Св. Немања Мироточиви је дар Божји српском народу; утемељио је државу српску, објединио и сјединио српске земље, које су биле тада раздвојене и под разним утицајима других. Он је Богом даном мудрошћу и благодаћу успео оно што нису успели његови претходници – да уједини народ и изгради моћну средњовековску државу.“

„Снага једног народа је у духовности тога народа!“ – поновио је Патријарх Иринеј и додао: „Колико год се трудио да створи јаку државу, толико се трудио да створи темеље духовности државе. И створио је темељ на коме ће почивати држава, народ, култура, историја нашег народа.“

Говорећи о животопису Симеона Мироточивог, Свјатјејши је рекао: „Када је жупански престо препустио млађем сину, учинио је неочекивано велико дело које је задивило не само српски народ, него и византијски свет. Наиме, Немања се одриче престола и прима монашки сан. У договору са супругом Аном одлази у манастир Студеницу, где је провео две године као монах. На позив сина Саве, монаха, да остави свет, све што је светско и у чему је до тада живео, и да кончину живота посвети Богу, прихвата позив и одлази у манастир Ватопед. Захваљујући мудрости Стефана Немање, монах Сава је успео да оствари најзначајнији циљ – да утемељи самосталну Српску Цркву. Нама је данас подарена духовна радост да његово цело тело почива у лаври Студеници, где је његово миро мирило завађену браћу, а и данас мири душе наше пред свима искушењима и немирима који нас свакодневно сналазе.“

Након Св. Литургије свечано отварање скупа је одржано у Ректорату Београдског универзитета на коме су говорили председник Србије Томислав Николић и Патријарх српски Иринеј. Обраћајући се присутнима Патријарх је истакао да је Стефан Немања био родоначелник династије Немањић и утемељивач српске државе и додао: „Велики Немања је, на изванредан начин, антиципирао како садржај овога скупа тако и места где ће се он одвијати. Пошавши од престоног града наше државе и Архиепископије и седишта Српске Патријаршије – Београда, централне задужбине Св. Симеона – манастира Студеница, па све до Рибнице на Морачи, данашње Подгорице, где се он родио – учесници овог скупа ходе како историјским траговима Немањиног живота, тако и резултатима његове владавине.“ Патријарх Српски је изразио наду да ће овај скуп „осветлити личност и дело Стефана Немање“.

Извор: Танјуг

ПРАВОСЛАВЉЕ 1143

2

Активности Патријарха

6

Научни скуп
о родоначелнику лозе Немањића
Јереј Александар Бојовић

9

Време је за књигу

10

Потрага за „људским ликом
и именом жртве“

11

Духовно сабрање
Јереј Јован Ивановић

12

Разговор са академиком
Владетом Јеротићем
Снове треба освешћивати
Славица Лазић

16

Патријарх Кирил
– почасни доктор наука
Београдског универзитета
Проф. др Ксенија Кончаревић

20

Разговор са
Радованом Пилиповићем
Архив СПЦ
– чувар црквеног памћења
Олиа Стојановић

23

Митрополија
зворничко-тузланска
уочи и за вријеме
Првог свјетског рата
1891–1914. године
Јована Гојић

24

Либерални стандарди
– претња миру и слободи
Патријарх московски и све Русије Кирил

28

Словенско богослужбено
стваралаштво у XX веку (I)
др Ксенија Кончаревић

30

О немачко-аустријском
играном филму
„Гавре Принцип“ (1990)
др Александар Раковић

32

Како нас је видео А. Рајс (19)
Крупањ памти злочине
Анђоније Ђурић

34

Блистајући сјај и сакупљеност
светла мандорле: порекло
и развој концепта
Милена Стефановић Саји

36

Свет књиге

40

Наука, уметност, култура...

42

Кроз хришћански свет

44

Из живота Цркве

На насловној страни:

Патријарх српски Иринеј на отварању
научног скупа о родоначелнику лозе
Немањића (у Ректорату БУ)
Фотографија: Ђакон Драган С. Танасијевић

„Православље – новине Српске Патријаршије“ излазе са благословом Његове Светости Патријарха српског Иринеја. Издаје Информативно-издавачка установа Светог Архијерејског Синода Српске Православне Цркве. Први број „Православља“ изашао је 15. априла 1967. године.

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР:

Члан Св. Арх. Синода задужен за надзор над радом
Информативно-издавачке установе Св. Арх. Синода СПЦ
Митрополит црногорско-приморски др Амфилохије

Главни и одговорни уредник
Презвитер др Александар Ђаковац

Оперативни уредник
Срећко Петровић

Секретар редакције
Снежана Крупниковић

Фотограф
Ђакон Драган С. Танасијевић

Лектор и коректор
Ђорђе Остојић

Чланови редакције
Презвитер др Оливер Суботић,
Сања Лубардић, Славица Лазић

Издази сваког првог и петнаестог у месецу, за јануар
и август двојно. Годишња претплата за нашу земљу је 1700
динара, полугодишња 850. Појединачни примерак 90 динара.
Претплата за нашу земљу може се уплатити на благајни Српске
Патријаршије, Краља Петра 5 или на текући рачун.

Уплате не слати поштанском упутницом!
Не слати девизне чекове!

Годишња претплата за иностранство:
Обична пошиљка је 70 USD, 70 CAD, 75 AUD, 45 EUR, 35GBP;
авионска: 90 USD, 90 CAD, 100 AUD, 60 EUR, 45 GBP.

Информативна служба:
Текући рачун динарски број:
145-4721-71 Марфин банка
Далматинска 22 Београд
Текући рачун девизни број:
Intermediary Deutsche Bank GmbH,
Frankfurt/M (BIC DEUTDE33)
Account with inst: 935-9522-10
Marfin bank AD, Beograd (BIC LIKIRSBG)
Beneficiary: RS35145007080000135615
Informativno Izdavacka Ustanova Srpske Pravoslavne Crkve,
Kralja Petra 5, Beograd
Charges: For the account of ordering customer

Телефони:
Редакција: +381 11 30-25-116
Маркетинг: +381 11 30-25-113
Претплата: +381 11 30-25-103, 30-25-113, 064 17-83-786
e-mail: pravoslavije@spc.rs – редакција
pretplata@spc.rs – претплата

Рукописи и фотографије се не враћају. Текстови достављени
редакцији „Православља“ подлежу анонимној рецензији.
Текстови и прилози објављени у „Православљу“ представљају
ставаове аутора.

Сва права задржана. Свако прештампавање, копирање,
умножавање, објављивање и дистрибуирање целих или делова
ових новина или чланака објављених у њима забрањено је и
представља повреду ауторског права и кривично дело.

Дизајн: Coba.rs
Графичка припрема: Срећко Петровић
Штампа: „Политика“ А. Д.

Дистрибутер: „Polydor“ д.о.о.,
Ломина 11/3/9, 32300 Горњи Милановац
тел/факс: 032/717-322, 011/2461-138

СРП – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
271.222 (497.11)
ISSN 0555-0114 = Православље
COBISS.SR-ID 16399106

Православље се штампа уз помоћ Управе
за сарадњу с Црквама и верским заједницама
Владе Републике Србије

Поводом 900 година од рођења Стефана Немање

Научни скуп о родоначелнику лозе Немањића

Јереј Александар Бојовић, парох студиенички

Одржан међународни научни скуп „Владар, монах и светитељ Стефан Немања – Преподобни Симеон Мироточиви и српска историја и култура (1113–1216)“

Српски народ више од осам векова прославља име свог објединитеља и покровитеља. Као родоначелник светородне лозе Немањића и творац моћне средњовековне српске државе, која је „стварала сопствени духовни свет изворан и изузетно квалитетан“, Стефан Немања је јубилејом свог рођења постао повод ширег интересовања и прослављања. Међународни научни скуп организован овом приликом, под покровитељством челника Цркве и државе, имао је за циљ дубље познавање личности и живота Светог и његовог остварења у времену у коме је живео. Резултати ових истраживања биће објављени у планираном зборнику радова.

Литургија и отварање скупа

Отварању скупа, у среду 22. октобра 2014. године, претходила је Света Литургија у патријаршијском храму посвећеном Преподобном Симеону. Литургију је служио Њ. С. Патријарх српски Господин Иринеј уз саслуживање Епископа будимљанско-

никшићког Јоаникија и Епископа топличког Арсенија.

Првога дана, на свечаном отварању, учеснике су поздравили и скуп отворили његови високи

планираном програму. Патријарх Иринеј је, између осталог, рекао:

„Велики Немања је, на известан начин, антиципирао како садржај овога скупа тако и места где ће се он одвијати. Пошавши од престоног града наше државе и Архиепископије и седишта Српске Патријаршије – Београда, чија постојања су директни плодови његовог живота и рада, централне задужбине Светог Симеона – манастира Студенице, па све до Рибнице на Морачи, данашње Подгорице, где се он родио, учесници овог скупа ходе како историјским траговима Немањиног живота, тако и резултатима његове владавине. (...)“

Овај скуп, враћајући се у прошлост, настоји да открије, разуме и тумачи различите димензије српске историје и културе повезане са Светим Симеоном и његовим временом. То се не чини, дубоко смо уве-

рени, само због пуке научничке радозналости или свечарског повода. Трагајући за истином о Светом Симеону, ми у ствари трагамо за разумевањем, његовог политичког визионарства и вештине сналажења у тешким

покровитељи Његова Светост Патријарх српски Господин Иринеј и председник Републике Србије господин Томислав Николић. Обојица су имали уводно излагање након чега су учесници скупа добили реч и наставили рад по

временима да би се њоме надахнули и од њега научили, како да се и ми данас у сличним ситуацијама понашамо.

Из чињенице да се овај скуп одвија под двоструким патронажом Цркве и државе, као и из тога што у њему учествују научници духовне и световне оријентације, јасно је да су ти очекивани резултати, како од овога тако и од онога света. Величина и посебност Светога Симеона огледају се у тој специфичној преплетености две врсте мудрости: политичке и светитељске, и оне као такве не остављају места сумњи који и какав живот Србија треба и данас да води на свим нивоима свога постојања да би остала на свом и Симеоновом путу.“

Тог дана, у Ректорату, излагања су била резервисана за Александра Лому, Јованку Калић, Љубомира Максимовића, Мирјану Живојиновић, Слободана Ђурчића и Снежану Самарцију.

Од Студенице до Подгорице

После свечаног отварања скупа и излагања у Београду, манастир Студеница је угостио учеснике и понудио им да, у аутентичној атмосфери богослужења и близини свечевог гроба, дођу до одговарајућих закључака. Светом Литургијом началствовао је Његово Преосвештенство Епископ жички Јустин уз саслужење Његовог Преосвештенства Епископа будимљанско-никшићког Јоаникија. Саслуживали су игуман манастира Студенице Архимандрит Тихон и свештенство Епархије

жичке. Владика Јустин се након завршене Литургије обратио присутнима. Он је, између осталог, рекао:

„Овај народ, преко Светога Симеона и Светога Саве и читаве светородне лозе Немањића, примио је онај многоцени бисер, онај бисер за кога у Светом Писму каже: ‘Када га човек нађе он прода све само да њега задобије’, а по речима Апостола Павла и Свети Симеон је тако поступио: ‘Сматрам у овом свету да су све трице у односу на самог Господа Христа.’ Трице су чак и златна круна и управљање овим светом, све су то трице у односу на оно што је он добио. И ево, већ девет векова он сведочи, он живи, он је присутан овде међу нама. То је велика милост и благодат Божја, што смо ми данас овде. Овај научни скуп наставља да говори, да сведочи са научне тачке гледишта. Замислите, ми смо ту поред њега.“

Ова беседа била је одличан увод у све оно што је следило касније на научном скупу. Већ сада могу се запазити нека занимљива места у радовима појединих излагача.

Археолог Марко Поповић, бавећи се манастирским утврђењем Студенице, потврђује оно што је примећено и приликом ранијих истраживања, а то је да не постоје старији слојеви градње студеничких зидина од Немањиних. Ово наново даје на значају речима Светога Саве које је написао у Студеници 1206/7. године: „Наш свети манастир овај, као што знате, било је ово место као пусто ловиште зверова. Када је дошао у лов господин наш и самодржац, Стефан Немања (...) и када је он ловио овде, изволи му се да овде, у овом пустом месту, сагради манастир овај...“

Светлана Пејић је обрађивала студеничке вестибиле, тј. бочне пролазе Богородичине цркве, видећи у њима култни простор.

Миодраг Марковић је, уз пуно датих примера, показао повеза-

Фото: Виктор Савић

ност градитељства Ђурђевих ступова у Расу са мајсторима Комаћанима из Ломбардије. Ово се јасно види по симетричности и правилности у поставци рупа на фасадама грађевина које су они радили. У такве отворе уметане су греде са наменом ношења скела на којима су мајстори радили.

Роза Д'Амико је проучавајући скулптуру подвукла сличност студеничке пластике са јужноиталијанским примерима.

Високопреподобни игуман манастира Студеница Тихон (Ракићевић) дао је тумачење појединих делова житија Св. Симеона. Указао је на чињеницу да Свети Сава и Стефан Првовенчани, у својим делима, сагледавају Немањино напуштање владарског трона и примање монашког образа као потпуно природан след догађаја у његовом узрастању ка Богу. И власт и аскеза су овде само различити видови истог подвига који га је узвео ка Царству Божијем. Испрпевши све што је на том путу власт могла дати, Немања се окренуо монашком завету као стази савршених.

Драган Војводић је темељно изучио програм живописа око гроба Св. Симеона истакавши неколико нових запажања. Пре свега, одгонетнуо је значење хо-

Фото: Виктор Савић

ризонталних линија на дну фреске над гробом, доказујући да су оне служиле као оквир за натпис. Затим је очуване фрагменте фреске у највишој зони посматраног зида препознао као део сцене Богојављења. Мишљење да је ликом Св. краља Стефана Дечанског пресликан Вуканов лик, што се доказивало читањем одређених слова Вукановог имена док тај део натписа није био уништен, показао је погрешним јер је на основу старијих снимка овог натписа установио да је сликар у 16. веку после исписа ног натписа унео исправку која је могла да створи привид Вукановог имена.

Студеничка представа Св. Христифора из раног 13. века послужила је Смиљки Габелић да се позабави његовом иконографијом.

Последње излагање овога дана имао је Дејан Целебдић који је пратећи византијско беседништво истакао однос дворских говорника према Стефану Немањи и његовом чину отпадништва како су га они, као актуелног политичког противника, окарактерисали.

Учесници су узимали реч и у предвиђеним дискусијама размењујући своја мишљења и заједно тежећи откривању научне истине. Из Студенице пут је даље водио ка Рибници, месту рођења Св. Симеона, тј. данашњој Подгорици, али уз претходни обилазак Цркве Св. Петра у Расу и Ђурђевих ступова у Беранама.

У Подгорици, трећег дана скупа, Светом Архијерејском Литургијом началствовао је Његово Високопреосвештенство Митро-

полит црногорско-приморски Господин Амфилохије, уз саслужење Епископа жичког Јустина и Епископа будимљанско-никшићког Јоаникија са бројним свештенством. Ово је било у Цркви Светог Ђорђа под Горицом у Подгорици.

Уследило је заседање скупа по планираном програму. Митрополит црногорско-приморски Господин Амфилохије (Радовић) је имао излагање о Немањићким задужбинама и предању у Зети. После њега, предвиђени излагачи су били Антониос Емилиос Тахијаос, Јоанис Тарнанидис, Кирил Александрович Максимович, Дејан Радичевић, Злата Бојовић, Гордана Јовановић, Бранка Иванић, Предраг Вукић и Велибор Џомић.

Завршетак скупа

Светом Архијерејском Литургијом коју су у суботу, 25. октобра 2014. године, у манастиру Светог Луке у Жупи Никшићкој служили Преосвећени Епископи будимљанско-никшићки Јоаникије и жички Јустин, почео је последњи радни дан Међународног научног скупа.

Својим излагањем о богослужењу у српским земљама 11. и 12. века заседање је отворио Алексеј Мстиславович Пентковски, професор Московске духовне академије. У делу скупа посвећеном историји своје реферате изложили су: Ивана Коматина, Предраг Лутовац, Смиља Марјановић-Душанић, Срђан Пириватрић, Вељко Радуновић, Бранислав Тодић, док су из области филологије

Фото: спц.срб

своје реферате изложили: Вања Станишић, Гордана Јовановић, Бошко Бојовић, Виктор Савић и Јасмина Грковић-Мејдор, Јелица Стојановић, Ирена Шпадијер и Лидија Томић. Сви реферати су пропраћени адекватном дискусијом. Овакве дискусије су саставни део излагања јер се на њима слободно могу износити контрааргументи.

Епископ Јоаникије је на крају радног дела скупа поздравио учеснике и организаторе овог међународног симпозиона, захваливши свима који су дали допринос да скуп добије овакав обим и садржину речима:

„Припреме за овај скуп почели смо веома скромно, међутим, у међувремену смо наишли на велико интересовање и подршку што нам је омогућило да идемо даље и, хвала Богу, на крају смо добили највећу подршку и од стране државе и од стране Цркве. (...)”

Оно што, очигледно, изазива тако велико интересовање код Светог Симеона јесте тајна његове личности која се једино може разумјети и докучити кроз Христа Кога је он толико љубио и то, наравно, има благотворне последице и за породицу, као што видимо, и за државу и за цио народ и за сва покољења. Неко је рекао данас, на овом нашем скупу, кад би се данас појавила нека личност, а даће Бог појавиће се, као што је Свети Стефан Немања имала би исти задатак – да обједини свој народ и да сабере разједињене српске земље.“

59. Међународни београдски сајам књига

Фото: Снежана Крупниковић

Време је за књигу

Стрпљење је моћ. С временом и стрпљењем и дудов листи постаје свила.

Кинеска пословица

Ове године по педесет девети пут Београдски сајам је „отворио своје ризнице“, од 26. октобра до 2. новембра, за све љубитеље и поштоваоце књиге. Он се одвија под слоганом „Време је за књигу“, јер у савремено доба када се сазнања о свету примају све више визуелно а памте и шире виртуелно, треба да се нагласи важност и стрпљење за књигу и како време за њу никада не пролази. Ове године учествује 450 излагача од којих је тридесетак из иностранства. Почасни гост је НР Кина, која на најбољи начин презентује традиционалну и савремену културу једне од најстаријих и најзначајнијих светских цивилизација. Њихова делегација броји више од 200 чланова, међу којима је око 100 издавача, петнаест савремених кинеских писаца, који ће представити преко 5000 издања, под слоганом „Књига продубљује пријатељство, сарадња гради будућност“.

Централне теме овогодишњег програма Сајма књига, као и пратећих програма у оквиру Форума Сајма књига усмерене су на три годишњице од значаја за српску културу и историју, а то су: 200 година од изласка првих дела Вука Караџића – *Писменице* и *Песмарице*, 150 година од рођења Бранислава Нушића и 100 година од почетка Првог светског рата. Међу српским ствараоцима Форум Сајма књига бави се стваралаштвом три значајна имена која су нас у овој години напустила, а то су Добрица

Ђосић, Светлана Велмар Јанковић, и Миодраг Павловић. Поред наведених годишњица, Форум подсећа на „Век без Јована Скерлића“, који је умро у предвечерје Првог светског рата.

Пажњу сајамске публике скренуо је слависта светског гласа, Роберт Ходел који говори о свом искуству превођења рецепцијски једног од „најтежих“ српских песника Момчила Настасијевиће на немачки језик.

Презентацију издавачке делатности СПЦ затичемо у хали 1 Београдског сајма на штанду на коме је, како кажу домаћини, учешћа узело неколико десетина издавача са преко 1000 наслова, чувајући писану реч као што су некада манастирске ризнице као највећу драгоценост чувале христовуље и повеље, уз друге драгоцености.

Осим овог штанда, од црквених издавача своја издања изложили су и „Беседа“ (Епархија бачка), „Саборност“ (Епархија браничевска), „Светигора“ (Митрополија црногорско-приморска), Издавачка фондација АЕМ СПЦ, „Истина“ (Епархија далматинска), „Мартирија“ (Епархија горњокарловачка), „Каленић“ (Епархија шумадијска), Хиландарска задужбина и други, као и самостални издавачи: „Бернар“, „Православац“ (Шабац), „Принцип прес“ итд.

мр Биљана Цинцар Косић

Сећање на октобарске жртве нацистичког терора у Краљеву и Крагујевцу

Потрага за „Људским ликом и именом жртве“

Првобитни изглед гробља стрељаних у Краљеву (фото: Википедија)

Шумарице (фото: Епархија шумадијска)

Добро познавање прошлости услов је за разумевање садашњости а предуслов за непонављање грешака у будућности.

Житељи Краљева и Крагујевца претрпели су у октобру месецу 1941. једно од најстрашнијих страдања на почетку Другог светског рата. У знак одмазде на „потоке немачке крви из 1914“ (како је написао Франц Беме, опуномоћени командујући генерал у Србији) немачки нацисти су, према народима које су претходно обележили у свом суманутом систему као недостојне живота, применили у историји незабележене мере. Поводи су били онакви какве је окупациона власт Вермахта смислила.

У Краљеву – извитоперена жеља за осветом генерала Бемеа:

„Ваш задатак је да на једном појасу земље спроведете освету, где су потоци немачке крви из 1914. текли због подмуклости Срба, мушкараца и жена. Ви сте осветници мртвих. Мора се створити застрашујући пример који ће становништво Србије најстрашније погодити.“

У Крагујевцу – одмазда за погинуле немачке војнике.

Сурове наредбе највише немачке команде у Краљеву су извршили мајор Ото Деш, командант 749 пука, и војници под његовом командом. Први таоци су узети 14. а потом је у ноћи између 15. и 16. октобра стрељано 1736 људи. Два дана касније тај број је нарастао на преко 2.190 цивила, међу којима је било и деце, жена и старца. Иза масовног злочина, читав простор лагера засут је кречом. Многе породице изгубиле су скоро све чланове (Блажићи, Димитријевићи, Радомировићи...).

Стрељањем мушкараца између 15 и 65 година старости, али и петнаесторо деце старости између 8 и 15 година на празник Св. апостола Томе, нацисти су започели свој брутални поход у Крагујевцу, најпре у селима Грошница, Мечковац, Маршић, ликвидацијом српских домаћина, а наредних дана (20. и 21. октобра код Централног гробља српске

Епископ шумадијски Јован служио је у уторак 21. октобра 2014. г. Св. Литургију у Храму Св. Крагујевачких Новомученика у Шумарицама.

Након Литургије одслужио је молебан Крагујевачким Мученицима, поред спомен обележја „V 3“.

Потом су на хумке поред споменика венце положили ђаци Прве крагујевачке гимназије, председник Србије Томислав Николић, градоначелник Крагујевца, министри у Влади РС, представници дипломатских и војних мисија и делегације градова побратима и пријатеља.

војске из 1914. и 1915 у Шумарицама) хладнокрвним убијањем цивила и невиних школских ђака и њихових наставника доведених право из школских учионица. Масакр у Крагујевцу и околним селима однео је преко 3.000 живота.

Спомен-парк „Крагујевачки октобар“ („Шумарице“) обухвата површину од 352 хектара и километре брежуљака који иду ка долинама Ердоглијског и Сушичког потока где су се стрељања и одвијала. У оквиру парка се налази и Музеј 21. октобар са сталном поставком. Одсуство прозора на фасадама покушај је симболичног представљања стравичног осећаја безизлазности ненаоружаних људи који су се нашли испред митраљеских цеви, тридесет и три кубуса представљају тридесет масовних гробница у самом спомен-парку и још три које се налазе у оближњим селима, док провидне пирамиде од плексигласа на њиховим врховима представљају последњи поглед жртава уперен ка небу.

Олија Стојановић

У Епархији зворничко-тузланској

Духовно сабрање

Слава Светосавске омладинске заједнице Дворови, Нови Дворови, Даздарево и Тријешница и Хора Св. краља Владислава и обележавање 160 година од рођења Михајла Пупина у Дворовима

Светосавска омладинска заједница и црквени Хор Св. краља Владислава су 7. октобра 2014. свечано прославили своју крсну славу – Св. краља Владислава. Свечаност је почела Св. Литургијом, а увече су освештани жито и славски колач у присуству великог броја свештеника, верника и светосавске омладине. Чин освешћења колача извршио је, по благослову Епископа зворничко-тузланског Хризостома, протојереј-ставрофор др Саво Б. Јовић, главни секретар Св. Арх. Синода.

После молитвеног чина одржано је духовно сабрање са богатим програмом. Председник СОЗ-а Владимир Јеврић је поздравио присутне и предочи најважније податке о животу и раду ове заједнице. Потом је јереј Јован Ивановић присутнима најавио предавање проте Саве Јовића, упознавши их са предавачем и његовом биографијом.

Поздрављајући све присутне, прота Саво се захвалио протојереју-ставрофору Милану Ивановићу, домаћину овог духовног сабрања, нагласивши да је његов рад свестран, и да би било тешко набројати сва добра која је учинио

како у овој, тако и у претходним парохијама.

Потом је прота Саво пред препуном салом Светосавског дома у Дворовима одржао предавање на тему „Значај светосавља у животу Михајла Пупина и његов рад за добробит српства и човечанства“ којим је публици представио много података о овом генију, нагласивши да је Михајло Пупин био пре свега човек Светосавац, то јест православни Србин који се све време свога живота дружио са Св. Савом, огледао у њему, и све њиме мерио.

„У животу је постигао много и за све је био захвалан Богу, Св. Сави и мајци Олимпијади која га је њима привела. Наука је само ојачала моју веру,

говорио је Пупин, али да се та његова вера нimalo не противи вери његове мајке и народа његовог родног Идвора. Наука га је само уздигла до једног вишег погледа и проширила његов хоризонт и појмове о Творцу“, истакао је о. Саво и закључио да је Пупин „био тако свестран да се мало ко са њим могао поредити. Сем научног рада и многих проналазака којима је задужио човечанство, и који су му донели име најславнијег научника – физичара са двадесет почасних доктората и пет златних медаља, он је учинио много за СПЦ, нарочито у Америци где су Срби, захваљујући њему, духовно прогледали. Био је почасни конзул Србије и Црне Горе и тај његов рад је био толико значајан и плодотворан да га је тешко и сагледати.“

Прота Саво је нагласио да је Пупин и поред наведених доктората, медаља, као и Пулицерове награде

коју је добио за своју књигу *Од њашњака до научењака*, остао смирен и попут Милостивог Самарјанина помагао многим. Скоро би се могло рећи да се ни на једну молбу није оглушио. Поред многих дарова и Бијељини је, о јубиле-

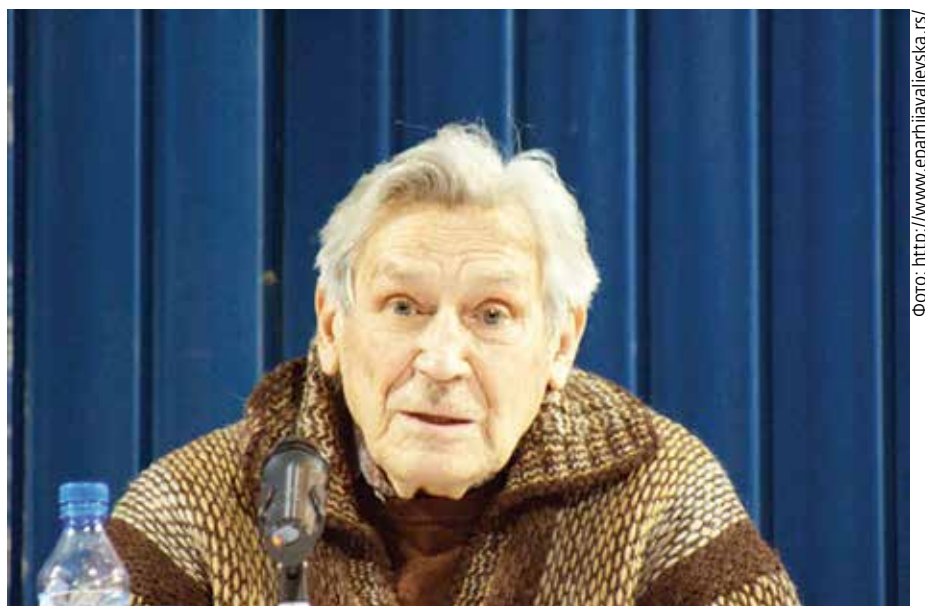
ју Филипа Вишњића, поклатио спомен-обележје у бронзи овог највидовитијег гусларског витеза, са жељом да сјајне песме и дивни морални лик његов инспиришу народ у борби за национално и социјално ослобођење. Мноштво је његових добрих дела која је учинио и која су плод његове вере и љубави. Увек је био спреман да помогне, не тражећи заузврат ништа. Говорио је да је Бог љубав и ако желимо да Му будемо ближи морамо и сами да имамо љубави и да је делатно показујемо, подсетио је о. Саво.

На крају предавања је свештеник Жарко Лазаревић захвалио проти Сави и свим учесницима програма.

Јереј Јован Ивановић

Разговор са академиком Владетом Јеротићем

Фото: <http://www.eparhijavajevska.rs/>

Снове треба освешћивати

Разговарала Славица Лазић

Човек има веру у Васкрслог Христа и снови немају шта да му кажу мимо вере која мора бити све јача и јача у току живота. Сви сањају. Несвесно нас опомиње преко снова. Мислим да снови никада до краја не могу да се освесте из простог разлога што је несвесно већи круг од свесног. Снови су наше неостварене жеље. Када бисмо се како треба и умерено бавили сновима знали бисмо више о себи.

У којој мери је тумачење и веровање у снове део наше паганске и народне верске традиције? Да ли хришћани треба да се баве својим сновима и да их анализирају, шта о томе мисли Црква?

– Тим сложеним питањем бавиле су се најстарије културе познате у историји – халдејска и сумерска а интересовање није престало ни данас. Народ каже – Сан је лажа а Бог је истина! Друго

је Јунгово супротстављено мишљење који сматра да су снови „немилосрдне истине, философске сентенције и илузије, дивље фантазије, сећања, планови, антиципација будућности“. Сновима се, дакле, и у паганским народима као и у хришћанским заједницама поклањала пажња. Највише до доласка Исуса Христа. У Старом Завету сновима се поклањала мања пажња него у паганским народима. Од време-

на Исуса Христа не би требало да се поклања велика пажња сновима. Човек има веру у Васкрслог Христа и снови немају шта да му кажу мимо вере која мора бити све јача и јача у току живота. То није једанпут дата вера ни код светитеља, јер су и они стрепели да ли ће вера да истраје у њима и Дух Свети да буде присутан до краја, јер се дешавало да их је напустио, па су плакали кад су изгубили веру, односно присут-

ност Духа Светога. То нас подстиче да се увек изнова бавимо собом и да се озбиљно бавимо својим унутрашњим животом. У тај унутрашњи живот спадају и снови. Истина је на средини између прецењивања и потцењивања снова. Не би требало ни једно, ни друго.

Свети Владика Николај Велимировић је рекао: „Нека вам и снови буду учитељи, снови опомињу, они награђују, кажњавају, предсказују“.

– Свети Владика Николај на три места у петој и седмој књизи *Сабраних дела* шире говори о значају снова. Владика претпоставља да снови могу и хришћанима да буду од користи, да можемо да учимо и од снова. Снове треба тумачити. Сам човек треба да тумачи своје снове. Од Фројда, преко Адлера и Јунга све до данас у психотерапији нема „Сановника“. Та књига је бесмислица, припада сујеверју паганских народа.

Сви сањају

Ипак многи и данас у народном веровању придају пажњу „сановницима“ у којима постоји паганско објашњење за представе из сна. Зашто?

– Јер су пагански народи тако веровали. Паганским „сановницима“ се баве полушколовани људи. Школованији обрађају пажњу шта каже Стари Завет и Нови Завет. Јосиф је у Новом Завету имао познат и значајан сан како да изведе према Египту Богородицу и Исуса. И код Апостола Петра и Павла помиње се сан, али се снови много мање помињу него што је то било у Старом Завету. Што смо школованији и хришћански образованији можемо сами да тумачимо

снове. Није потребан тумач, разумемо сан сами. То тврде Фројд, Адлер, Јунг и ево сада и ја после толиких година рада са пацијентима. Потпуно је погрешно да психотерапеути, када им пацијент исприча сан, кажу тумачење. Толико негативног се прима на тај начин јер не познајемо себе, а наша сугестибилност је бескрајна. То је сугестија, а ми смо јако ауто­сугестибилна бића. Само када човеку тумачи неко у кога овај има огромно поверење, може да га прихвати, па и тада са резервом.

Да ли сања сваки човек и колико често?

– Сви сањају. То је неурофизиологија потврдила и доказала са покретима очних јабучица, тзв. РЕМ фазе. Не сањамо целу ноћ. Сањамо неколико пута, изгледа нам да сан траје пола сата,

Зашто не разумемо снове?

– Зато што из несвесног долазе многе ствари које се никад не освесте и које ипак трају и делују. А што је најважније – не желимо да их објективизујемо. Човек не жели да препозна своје снове јер ће препознати и други део себе, кога је Јунг назвао сенка (рђав брат у нама, инфериорно биће у нама). Зато неће, зато никад не објективизира довољно, јер кад бисмо се како треба и умерено бавили сновима знали бисмо више о себи. И о добром, не само о рђавом у нама.

ФОТО: www.rastko.rs

Са Патријархом Павлом

а траје једва минут, два. Снови захтевају да се причају. Требало би да сан запамтимо ујутру.

Зашто се многи не сећају својих снова?

– Зато што су непријатни. Зато што неће да упознају самог себе. Непријатне ствари потискујемо и пошто у нашем несвесном има много потиснутог, те ствари долазе до изражаја у сновима. Претпоставка је да што смо ближи Богу, све је освешћено до те мере у вери, да снови немају значај. Христос можда није сањао.

Шта је стварност сна?

– Наш свесни, несвесни и надсвесни живот. Наше несвесно је шире од свесног и пошто је наш несвесни живот (од Платона још) врло богат, ми то не желимо да знамо. Знамо да нешто постоји. А који је доказ да постоји несвесно? Снови! У сновима нисмо свесни. Шта се у сновима дешава? Чудо невиђено! Јунг каже – дивље фантазије, али и антиципације будућности. Треба се бавити сновима, али ја као психијатар нећу да пренаглаша-

Са Епископом бачким Иринејем

Са Митрополитом Порфиријем

вам значај снова. Нису сви снови неповољни. Сазревање човека у смислу индивидуације, па и обожења је и кроз процес памћења снова. Разуме се, не морамо памтити сваки сан. Има снова који се понављају и који нешто казују. Те снове који човека прогоне треба освестити.

Ко данас треба да тумачи снове – духовници или психотерапеути?

– Уколико човек има велико поверење, може да прича и једном и другом. Психотерапеути су с једне стране обучени током студија а и сами су прошли кроз анализу неког искуснијег, старијег аналитичара. Од духовника се тражи образовање из психологије и психопатологије. Тај предмет сам предавао 20 година на Богословском факултету, а Владика Порфирије је наставио да предаје, сада његов асистент. Када се теолози оспособе, а хоће да буду свештеници, знаће и да тумаче снове. С треће стране су монаси и духовници који немају завршен Богословски факултет, али имају огромно искуство. Најпре лично искуство јер су и сами прошли кроз духовне муке са духовником у манастиру.

Снови остају загонетка

Могу ли емпатија и интуиција да нам помогну у тумачењу сна?

– Помажу. Интуиција је једна од четири функције, како учи Јунг: интуиција, осећање, мишљење и осећавање (блиска је перцепцији). Осећање и интуиција су доминантни код неких људи. Интуиција помаже и духовнику који тумачи сан – ако тумачи, јер многим духовницима данас, нарочито монасима, долазе по савет и грађани из целе Србије. Монасима кажу духовници исто што је говорио и Свети Јован Лествичник – оставите се снова.

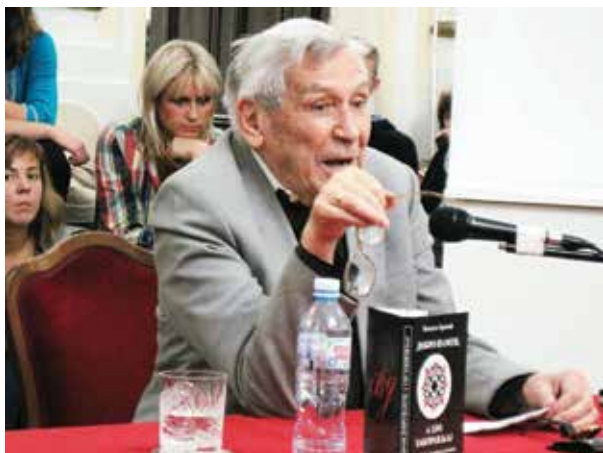
Да ли свако сања?

– Свако од нас сања. То је неурофизиологија потврдила и доказала са покретима очних јабучица, тзв. РЕМ фазе. Не сањамо целу ноћ. Сањамо неколико пута, изгледа нам да сан траје пола сата, а траје једва минут, два. Снови захтевају да се причају. Требало би да сан запамтимо ујутру.

Али људима које муче неки снови треба нешто да кажу. Ако су интуитивни и у себи су развили индивидуални хришћански живот, знаће шта да саветују.

Колико сугестивно а колико несвесно унесемо и уградимо у свој даљи живот одређени сан?

– Људи су јако сугестивни, тако да неки сан уградимо у несвесно. Требало би да буде супротно – несвесно нас опомиње преко снова. Снове треба освешћивати али снови остају загонетка. Мислим да никада до краја не могу да се освесте. Из простог разлога што је несвесно већи круг од свесног. Свесно је онај део ледене санте који се види на океану а несвесно је онај део који је увек много већи и налази се испод површине. Наравно, човек не воли да чује да није довољно свестан, да није довољно присебан, да не зна довољно о свом „ја“. Човек је остао тајно и загонетно биће, између осталог, због несвесног и надсвесног, иако су то шематске поделе. Поготову када му неко протумачи сан, може ту сугестију да унесе у несвесно. Али, несвесно га је баш опоменуло да не треба тако да ради, већ да се бави са тиме шта хоће снови.

На предавању

Са Старцем Тадејем

Шта хоће снови?

— То су наше неостварене жеље, каже Фројд. Имамо и неморалне жеље, самим тим и такве снове. Има оних који питају зашто би се сећали тих снова?! Треба се сећати тих снова. То не сматрају само психотерапеути, него и теолози, објашњавајући хришћанско обожење човека. Морамо да се суочимо и да препознамо зло у нама. То препознавање негативног у нама нам помаже да позитивно растемо. Има ли светитеља који је прошао без искушења? И снови су искушење, баш зато што нам говоре о нама као о рђавом бићу. А уображавамо да смо добри. Зато треба да чујемо и тај део. Наравно, нису сви снови само рђави.

Због чега су снови нејасни за разумевање, зашто нису објективни и лаки за схватање? Зашто се сања у вишезначним симболима?

— Зато што из несвесног долазе многе ствари које се никад не освесте и које ипак трају и делују. А што је најважније — не желимо да их објективизујемо. Човек не жели да препозна своје снове јер ће препознати и други део себе, кога је Јунг назвао сенка (рђав брат у нама, инфериорно биће у

нама). Зато неће, зато никад не објективизира довољно, јер кад бисмо се како треба и умерено бавили сновима знали бисмо више о себи. И о добром, не само о рђавом у нама.

Прекогнитивни снови

Има ли правих и лажних снова, како их је Хомер дефинисао, могу ли се разликовати?

— Хомер је говорио да постоје врата од слоноваче и врата од рожине, дакле прави и лажни снови. Стари Завет нас је опомињао да нису сви снови Божији снови. Пророци су имали визије, а визије и снови нису исто, не разликују их добро ни теолози ни психијатри. Није их лако разликовати. У Старом Завету су јеврејски пророци Језекиљ и Исаија опомињали човека да пази, да су неки снови или демонске природе или су лажни. У нашем дубоко несвесном бићу има генетике, пренаталног доба, индивидуално несвесно, фамилијарно несвесно, национално несвесно, колективно несвесно, све је то присутно у нама. Зато се треба бавити умерено сновима и никада не треба рећи себи — не сањам ништа. Ако не препознамо лоше

у себи, нећемо напредовати. Ничко непрекидно не напредује према Богу — има застоја, има регреса, па и мучних периода искушења, па опет мало напредовања.

Напоменули сте да снови могу бити прекогнитивни. Како да препознамо када нам сан предвиђа догађај у будућности?

— Неки снови могу да предвиђају будућност. Прекогнитивни снови су крајње ретки, али их има. Понекад се заиста сан одигра и у реалном животу, али треба бити опрезан са тим тумачењем. Не бих пренаглашавао такве снове. Свети Августин је рекао — Хвала Богу што ме је Он ослободио одговорности од снова! То је погрешно, јер сам одговоран за своје снове. Фројд зато и каже — Ми смо одговорни за своје снове! И то је тачно. Човек треба да непрестано стреми ка индивидуацији и обожењу. Индивидуацији нема краја. Нема потпуно зреле личности. Обоженог човека нема, светитељ није сигуран да ће до краја одржати светитељство (ако не постанеш бољи, постаћеш гори, каже јеврејска изрека). Морамо неговати у себи добре стране, а препознати рђаве, да бисмо их претворили у добре. Како? Преображајем, уз Божију помоћ. ■■

Сенат Београдског универзитета одлучио да се Патријарху московском и све Русије додели почасни докторат

Патријарх Кирил – почасни доктор наука Београдског универзитета

Проф. др Ксенија Кончаревић

На основу Правилника о додели признања Универзитета у Београду, Сенат Универзитета у Београду донео је одлуку о додели почасног доктората Његовој Светости Патријарху московском и све Русије Г. Кирилу. Ово високо признање Његовој Светости биће свечано уручено 14. новембра у Ректорату Универзитета у Београду. Почасни докторат додељује се за његов изузетан допринос развоју високог теолошког образовања, унапређивању научне мисли у домену систематске теологије, патрологије и примењених теолошких дисциплина, афирмисању хришћанске културе и хришћанског погледа на свет, промовисању вредносног система заснованог на поштовању слободе и достојанства личности, као и културног, верског и националног идентитета народа у савременом свету, и, не на последњем месту, за његово осведочено пријатељство према српском народу, доказано безрезервном подршком очувању територијалног интегритета и суверенитета Републике Србије и праву њених грађана да изграђују аутентичне вредносне

оријентације поникле из вековних традиција народа који живе у њој и њихових Цркава, односно верских заједница.

Биографски подаци

Његова Светост Патријарх московски и све Русије Кирил (свеводно име Владимир Михајлович Гундјајев) рођен је 20. новембра 1946. године у Лењинграду (данашњи Санкт Петербург или Петроград). Његов отац, свештеник Михаил Васиљевич Гундјајев, преминуо је 1974. године, а мајка, Раиса Владимировна Гундјајева, професор немачког језика, упокојила се 1984. године. Клиру је припадао и његов деда, свештеник Василије Степанович Гундјајев, који је због своје делатности у Цркви током двадесетих, тридесетих и четрдесетих година 20. века више пута затваран и прогањан (између осталог, био је и заточеник злогласног логора на Соловецким острвима).

По завршетку осмог разреда, млади Василије запослио се у лењинградској Геолошкој управи за северозападне области, у ресору за комплексне геолошке

експедиције, где је од 1962. до 1965. радио као картограф-техничар, упоредо настављајући средњошколско образовање. По завршетку средње школе, године 1965. уписао се у Лењинградску духовну семинарију, а затим и у Духовну академију у истом граду, где је студије завршио са одличним успехом (1970). Дана 3. априла 1969. године Митрополит лењинградски и новгородски Никодим (Ротов) замонашио га је са именом Кирил, 7. априла га рукоположио у чин јерођакона, а 1. јуна исте године у чин јеромонаха. Затим је, 12. септембра 1971. године, унапређен у чин архимандрита.

У то време отпочела је и његова самопрегорна делатност у црквеној просвети: током 1970. и 1971. године предавао је догматику и налазио се на дужности помоћника инспектора Лењинградске духовне академије и семинарије. Десет година, од 26. децембра 1974. до 26. децембра 1984. године, налазио се на дужности ректора Лењинградске духовне академије и семинарије.

Дана 14. марта 1976. године хиротонисан је за Епископа ви-

боршког, викара Лењинградске епархије. Потом је, 2. септембра 1977. године, унапређен у звање Архиепископа. Дана 26. децембра 1984. године постављен је за Архиепископа смоленског и вјаземског. Од 1986. био је администратор парохија у Калињинградској области, да би 1988. године био устоличен за Архиепископа смоленског и калињинградског. Од 13. новембра 1989. налазио се на челу Одељења за спољне црквене односе Московске Патријаршије (од 2000. године – Одељење за спољне црквене везе) и био стални члан Светог Архијерејског Синода Руске Православне Цркве. Дана 25. фебруара 1991. удостојен је достојанства Митрополита, а 27. јануара 2009. године Помесни Сабор Руске Православне Цркве изабрао је Митрополита смоленског и калињинградског Кирила за Патријарха московског и све Русије. Интронизација је извршена 1. фебруара 2009. године.

Патријарх Кирил је вршио многе одговорне црквене дужности, пре свега у домену спољних послова (од 1989. налазио се на челу Одељења за спољне црквене везе Московске Патријаршије). У саставу званичних делегација РПЦ посетио је све помесне Православне Цркве. Између осталог, био је пратилац Патријарха Пимена и Патријарха Алексија II на њиховим путовањима у иностранство.

Његова Светост Патријарх московски и све Русије Кирил ангажовао се и у мировним акцијама везаним за сукобе на тлу бивше Југославије. За време војних дејстава неколико пута је боравио у посети Београду, водио преговоре са руководством наше земље, а иницирао је и оснивање неформалне међународне хришћанске мировне групе за Југославију (Беч, мај 1999), као и сазивање међухришћанске конференције на тему „Европа после косовске кризе: даље деловање Цркава“, одржане у Ослу (Норвешка) новембра 1999. године.

Патријарх Кирил служи Литургију у Преображењском саборном храму у Хабаровску током канонске посете Приамурској митрополији, 14. септембар 2014. г. (фото: <http://www.patriarchia.ru>)

Свјатјејши Патријарх Кирил носилац је високих одликовања Александријске, Антиохијске, Јерусалимске, Грузијске, Српске, Бугарске, Јеладске, Пољске, Чешке и Словачке, Америчке, Финске и Кипарске Православне Цркве, Јерменске Апостолске Цркве, и добитник признања других, неправославних Цркава и верских заједница. Такође, награђен је орденима Руске Православне Цркве: Светог равноапостолног великог кнеза Владимира (другог реда), Светог Алексија, Митрополита московског (другог реда), Светог благоверног кнеза Данила Московског (првог реда), Преподобног Сергија Радоњешког (првог и другог реда), Светог Инокентија, Митрополита московског (другог реда). Од државних одликовања Руске Федерације која су му додељена поменућемо Орден пријатељства међу народима (1988), Орден пријатељства (1996), Орден заслуга за отаџбину трећег реда (2000), Орден заслуга за отаџбину другог реда (2006).

Академска каријера

Његова Светост Патријарх Кирил стекао је звање кандидата богословља Лењинградске духовне академије (1970). Од 1974. до 1984. био је доцент на Катедри

за патрологију Лењинградске духовне академије и ректор ове угледне високошколске установе. Теолошка академија у Будимпешти доделила му је звање доктора богословских наука *honoris causa* (1987). Од 1986. почасни је члан Петроградске духовне академије; од 1992 – члан Академије стваралаца; од 1994 – почасни члан Међународне академије Евроазије; од 1996 – почасни професор Војне академије (сада Универзитет Противваздушне одбране и Копнене војске); од 1997 – редовни члан Академије руске књижевности; од 2002 – редовни члан Академије друштвених и хуманистичких наука. Године 2002. додељена му је титула почасног доктора политикологије Државног универзитета у Перуђи (Италија); године 2004. изабран је за почасног доктора теологије на Варшавској хришћанској академији (Пољска); од 2004. је почасни професор Смоленског универзитета за хуманистичке науке; од 2005 – почасни професор Универзитета у Астрахану; године 2005. додељена му је титула доктора *honoris causa* од Руског државног универзитета за друштвене науке; од 2006. је почасни професор Балтичког војно-морнаричког универзитета „Адмирал Фјодор Ушаков“; од 2007. био је ➔

почасни председник Академије руске књижевности; исте године додељена му је титула доктора *honoris causa* Државног политехничког универзитета у Петрограду. Године 2009. почасну титулу доктора наука доделиле су му Кијевска духовна академија, Петроградска духовна академија и Универзитет у Минску (Белорусија), 2010 – Универзитет у Јеревану, Национална правна академија у Одеси, Универзитет у Дњепропетровску, 2011 – Московски државни универзитет „М. В. Ломоносов“ и Универзитет у Вороњежу, 2012 – Софијски универзитет културног наслеђа.

Аутор је више запажених монографија из области систематске теологије: *Настајак и развој црквене јерархије и учење Православне Цркве о њеном благодатном карактеру* (Лењинград 1971); *Изазови савремене цивилизације. Одговори Православне Цркве* (Москва 2002); *Реч ђастира. Бој и човек. Историја сјасења* (Москва 2004); *L' Evangelie et la liberte. Les valeurs de la Tradition dans la société laïque* (Paris 2006); *Слобода и одговорност: у њојрази за хармонијом* (Москва 2008: ова књига издата је и на српском језику 2010 – издавач је Православни богословски факултет Универзитета у Београду) и једанаест књига у којима популаризује достигнућа теолошке мисли, као и – према подацима закључно са мартом 2013 – више од 2300 објављених чланака, укључујући студије, расправе и чланке у руској и страниј периодици.

Држао је предавања по позиву у Риму (1972), на Универзитету у Хелсинкију, на Академији „Абу“ у Турку, у Православној семинарији у Куопију (Финска 1975), на Екуменском институту у Босеу (Швајцарска 1972. и 1973), на Универзитету у Минстеру (Савезна Република Немачка 1988), на Универзитету у Удинама (Италија 1988), на Државном универзитету у Перуђи (Италија 2002), на Хришћанској академији у Варшави (Пољска 2004).

Допринос развоју теолошке мисли

Патријарх Кирил оставио је неизбрисив траг у развоју систематске теологије (у првом реду антропологије и еклисиологије), библистике и примењених теолошких дисциплина. У систематској теологији и библистици Патријарх Кирил је показао изванредну упућеност у изворе на архаичним и класичним језицима и узоран методолошки приступ њиховом проучавању.

Једно од примарних подручја научног рада Патријарха Кирила јесте библистика (ерминевтика, егзегеза и теологија превасходно Новог Завета, са посебним освртом на библијску антропологију). У фундаменталној монографији *Реч ђастира. Бој и човек. Историја сјасења* аутор се бави егзегезом Светог Писма из пасторално-литургијске перспективе, стављајући у средиште свога проучавања фрагменте који конституишу хришћанску (у ширем смислу и јудео-хришћанску) антропологију. Еклисиолошко тумачење Светог Писма у овом делу, као и у низу Патријархових студија и расправа из библистике и библијске антропологије, заснива се на три ослонца – историјском, еклисиолошком (у смислу евхаристије и егзистенцијалног искуства тумача) и патролошком (којим се наглашава стваралачко интерпретирање патристичке мисли и у данашње време). Овај потоњи аспект, као креативан наставак патристичке мисли, нарочито је наглашен у делу написаном и објављеном на француском језику *L' Evangelie et la liberte. Les valeurs de la Tradition dans le societe laïque* (Paris, 2006), где аутор убедљиво показује да је Нови Завет књига Цркве која га кроз евхаристију трансформише у животно искуство. Интерпретацију Јеванђеља аутор усмерава како на време текста (егзегеза самог текста), тако, још више, на наше доба, на савременог човека са његовим пре-

окупацијама и егзистенцијалним дилемама, на актуелне вредносне оријентације и социјализацијске обрасце присутне у постмодерном друштву – а актуелност овога приступа потврдила је изванредна рецепција овога дела најпре на франкофоном подручју а затим и шире на Западу.

На подручју еклисиологије, којом се интензивно бавио још од дисертације *Настајак и развој црквене јерархије и учење Православне Цркве о њеном благодатном карактеру* (објављена 1971), а затим у низу студија и расправа, Патријарх Кирил идентитет Цркве сагледава у њеном есхатолошком карактеру, чиме се супротставља и социолошким, и искуственим (доживљајним) виђењима бића Цркве, присутним и на Истоку и на Западу у прошлости и данас. Расветљавање овога питања од посебне је важности данас, када Црква пролази кроз својеврсну кризу идентитета. Посебну пажњу он посвећује устројству Цркве, изводећи га из њеног идентитета. Прво еклисиолошко начело које аутор детаљно разрађује јесте то да Црква представља возглављење тајне божанске икономије, односно представља циљ целокупног домостроја спасења. Благодат Исуса Христа, Сина Божијег, онај апсолутни и слободни дар који је предат Цркви, као и заједница Светог Духа, односно чињеница да Свети Дух, својим присуством у тајни икономије, омогућава заједницу створеног и нествореног, као и међусобну заједницу појединачних бића, јесте оно што покреће тајну Цркве. Устројство Цркве, како показује Патријарх Кирил, одговара њеној есхатолошкој ипостаси. Историјско биће Цркве одређено је иконијском онтологијом. Црква по својој природи, а то је веома важно за њено устројство, никада не може да нађе свој израз кроз световну стварност. Простор у коме се изражава иконијност Цркве јесу Свете Тајне, а пре свега Света Евхаристија као превас-

ходна икона Есхатона. Устројство Цркве отуда и извире из устројства Евхаристије. Основне службе у Цркви, које ни на који начин не могу изостати јер би се тиме изменила есхатолошка ипостас Цркве, јесу народ на сабрању са Епископом у средишту, свештеници око Епископа и ђакони као спона између клира и народа. Анализу настанка и развоја јерархије Цркве Патријарх Кирил темељи на релевантним историјским документима и на репрезентативном канонскоправном и патристичком корпусу, посебно компарирајући стање у Православној Цркви са стањем у римокатолицизму и протестантизму, које је одраз разлика између источне и западне еклисиологије по питањима дијалектичког односа појмова „један“ и „многи“, приоритета христологије или пневматологије, односа између историје и есхатологије. Еклисиолошке поставке Патријарха Кирила, у којима он полази од фундаменталних радова Николаја Афанасјева, Кипријана Керна и других аутора из руске емиграције, представљале су снажан подстрек за развој еклисиологије у руској и другим православним срединама и уједно основу за разраду појединих кључних тачака у екуменском богословљу.

Доминантно место у новијем стваралаштву Патријарха Кирила заузимају радови социолошке и политиколошке усмерености, у којима се, у дијалогу са другим друштвено-хуманистичким

наукама, као и са теологијама других конфесија, са позиција православне теологије расветљавају питања верског идентитета, дијалога са Другим (који укључује и кретање ка Другом, виђење Другог, познање Другог, бивање са Другим), унутарцрквеног и интеррелигијског дијалога, слободе и одговорности, слободе и ауторитета, секуларизоване религиозности, односа Цркве и нације, Цркве и државе, разноликости човечанства и светске интеграције, односа између људских права и верско-културних традиција. У књизи *Слобода и одговорност: у поштрази за хармонијом* (Москва 2008, српско издање Београд 2010), која представља збирку реферата на теолошким скуповима и чланака објављиваних у теолошкој периодици и тематским зборницима, аутор успешно полемисе са поборницима неолибералистичког приступа који настоји да искључи традиционалне вредности из контекста живота савременог друштва. Он убедљиво показује неодрживост и бесперспективност покушаја да се представницима различитих култура и традиција наметне јединствени стандард понашања утемељен на неограниченој слободи индивидуе. Излаз из, рекло би се, неразрешивих противречности које изазива „сукоб цивилизација“ Патријарх Кирил види у отвореном дијалогу у којем морају бити хармонизовани различито усмерени вектори развоја друштва. Дубока укорененост у православној традицији и напоре са тим суптилност у поимању савремености омогућавају Патријарху Кирилу да пружи адекватне и насушно потребне одговоре

на изазове са којима се суочава савремени свет.

на изазове са којима се суочава савремени свет.

Патријарх Кирил је једини православни првојерарх на размеђу 20. и 21. века који је у својим социолошким интонираним студијама истакао фундаментални проблем везан за однос традиционалних и либералних вредности. По мишљењу Патријарха Кирила, фундаментални изазов нове епохе састоји се у „неопходности да човечанство изгради такав цивилизацијски модел свога постојања у 21. веку који би претпостављао потпуну хармонизацију драматично супротстављених императива неолиберализма и традиционализма. Пред Западом и Истоком налази се изузетно тежак, али никако не и безнадежан задатак заједничког тражења баланса између прогреса у сфери очувања права личности и мањина са једне стране, и очувања националног, културног и верског идентитета појединих народа, са друге“.

Допринос сарадњи са Универзитетом у Београду

Патријарх Кирил лично се ангажовао на питањима унапређивања сарадње између руских академских теолошких установа и Православног богословског факултета Универзитета у Београду. Приликом посете Србији марта 2007. године, у својству председника Одељења за спољне црквене везе, упознао се са достигнућима у српској академској теологији и реформи образовног система. Уследиле су размене делегација Одељења за верско образовање и катихизацију Московске Патријаршије, као и најрелевантнијих руских високошколских образовних установа, тако да је после серије програма дошло до потписивања споразума о сарадњи са Петроградском и Кијевском духовном академијом, као и са Православним универзитетом друштвено-хуманистичких наука „Свети Тихон“ из Москве. ■■

Разговор са Радованом Пилиповићем, директором Архива СПЦ

Архив СПЦ – чувар црквеног памћења

Разговарала Оља Стојановић

Сређивање архивске грађе се мора вршити тамо где је грађа стицајем прилика или неприлика смештена. Звоници су нама црквеним архивистима и историчарима нешто као судбина. Кад погледате бар летимице у прошлост вазда се на неком црквеном звонику налазило нешто битно, од ризнице Пећке Патријаршије, до јабуке на звонику цркве у Плашком, библиотеке Захарије Орфелина у Сремским Карловцима, која је такође била у звонику, до нашег архива у Београду на звонику Цркве Св. Марка. Најбитније је да се сада та црквена грађа сређује.

Прошколом из 2007. године, чији су потписници СПЦ, Архив Србије и Министарство културе Србије, предвиђено је сређивање и конзервирање архивске грађе СПЦ, која је настајала и расла са својим народом, али и настала тамо где су СПЦ и њен народ проиђани и где су им трагови заширани. Значај црквене архивске грађе је немерљив – јер ова грађа чува прворазредна историјска сведочанства и верно одсликава идентитет једног народа.

Архивска грађа СПЦ која је била расута на свим оним просторима за које је био везан живи српског народа, данас се великим делом налази у Београду. Ова грађа је била сакупљена у згради Српске

Патријаршије, а крајем 20. века премештена је на звоник Цркве Св. Марка у Београду. Идеја је била да она привремено остане; међутим, документи која се тамо чувају су због неодговарајућих услова почела да пропадају...

Сређивање архивске грађе на звонику Цркве Св. Марка напредује, али Архив СПЦ још увек нема решење за трајни смештај архивских докумената. Докле се по том питању стигло?

– Сређивање архивске грађе се мора вршити тамо где је грађа стицајем прилика или неприлика смештена. Звоници су нама цр-

квеним архивистима и историчарима нешто као судбина. Кад погледате бар летимице у прошлост вазда се на неком црквеном звонику налазило нешто битно, од ризнице Пећке Патријаршије, до јабуке на звонику цркве у Плашком, библиотеке Захарије Орфелина у Сремским Карловцима, која је такође била у звонику, до нашег архива у Београду на звонику Цркве Св. Марка. Најбитније је да се сада та црквена грађа сређује, да се услови чувања чак и на звонику учине да буду по архивистичким стандардима, а трајно решење у виду неке зграде превазилази моћи Управе Архива Српске Православне Цркве и зависи од многих других фактора, мада

смо сигурни да све што сада чинимо иде ка том трајном решењу.

Деценијски недостатак половања Архива и архивске делатности се и те како осећао у Српској Православној Цркви, а рекли бисмо и у култури.

– За време Патријарха Варнаве Росића (1930–1937) ударени су темељи многим институцијама културе у нашој помесној Цркви, или су већ постојеће установе усавршили и унапредиле свој рад. Један практично програмски текст др Радована Казимировића, објављен 1930. године, говори о „Новим задацима Патријаршије“, заправо о оснивању Патријаршијске библиотеке, Штампарије, Живописне школе, Музичке школе и Црквеног музеја. Сем црквене музичке академије све установе и данас постоје и имају добру традицију рада. Али, видите, ни тада нико није размишљао о архиву. Било је спорадичних формирања архивских фондова, у виду легата који су остали иза великих људи, свештеника и професора богословља који су делали и стварали у нашој средини, али се то није организовано чувало под кровом централне црквене архивске институције. Патријарх Гаврило Дожић је подигао наменску зграду у Сремским Карловцима за Библиотеку Српске Патријаршије, са друге стране црквени архив је радио под сводовима Патријаршије, спонтано и просторно се ширећи, али организоване архивистичке делатности није било.

Како тече посао класификације архивских докумената, и колико се на том пољу одмакло? Какви ће бити плодови овог рада, и какав је практични значај овог посла – и за СПЦ, нашу културу, државу и народ?

– Ове године смо све снаге усмерили на формирање депоа нове грађе, оне документације која је настајала после 1918. године. Депо старе грађе, иницијално формиран прошле године, такође, свакодневно прима оне расуте

предмете које налазимо, можемо рећи, у антидатованом и праметнутом простору, јер је на неким местима у звонику грађа измешана. Да се посао сређивања грађе одвија по плану, сведочи чињеница да имамо одређене фондове за период после 1918. године, а то су: Канцеларија Патријарха Димитрија Павловића, Канцеларија Патријарха Варнаве Росића, Канцеларија Патријарха Гаврила Дожића, Велики црквени суд, Акта Св. Архијерејског Синода, Патријаршијска управна канцеларија... Занимљиво је да смо дошли и до фонда Великог духовног суда за српске православне митрополије у Босни и Херцеговини 1908–1921. године кога ћемо придружити фондовима Духовног суда Митрополије београдске, Апелаторије и збиркама црквених поглава за период 1836–1918. године. Практични значај ми архивисти већ видимо и осећамо, а убеђени смо да ће историчари бирајући и обрађујући теме из црквене историографије, морати да консултују оне чињенице које наш архив чува уколико желе да дају квалитетне радове, а не неке површинске судове и испразни есејизам који нас свакодневно заплускује.

На месту директора Архива сте већ две године. Реците нам постоји ли сарадња са државним структурама, и у ком обиму?

– Црква ми је поверила одговорну дужност и настојим да је обављам озбиљно. Свакако да постоји сарадња са структурама државе и другим институцијама културе, нарочито онима које се баве заштитом културног наслеђа, архивске баштине нарочито. На првом месту, без кључне подршке Министарства културе и информисања Владе Републике Србије не бисмо могли да развијамо инфраструктуру Архива СПЦ. Постоји Протокол о сарадњи Св. Арх. Синода, Министарства културе и Архива Србије, који обавезује да свако са своје стране треба да помогне рехабилитацији и коначном сређивању ар-

Депои старије архивске црквене грађе у Архиву СПЦ у Ул. Краља Петра (грађа из 19. века)

хивске грађе смештене на звонику. Ми преко пројеката смо успели да добијемо материјална средства за архивистичку делатност, без којих се практично ништа не би постигло. Зато смо благодарни на разумевању државе, нарочито у овом тешком времену, када је издвојила средства да се сређује и чува архивска грађа црквеног порекла, која је заиста од националног значаја. Са Архивом Србије имамо важну сарадњу у сваком погледу, а односи су срдачни са колегама из Архива Југославије, из Историјског архива Београда и Архива Републике Српске у Бањалуци.

Да ли се Архив СПЦ бави издавачком делатношћу, и какве је све публикације објавио у протеклих неколико година?

– Издавачка делатност је статутарна обавеза Архива Српске Православне Цркве, а тај Статут је донео Св. Архијерејски Сабор на свом редовном заседању 2010. године. До сада смо издали 4 монографске публикације. Са одмицањем сређивања грађе, отварају се и нове теме. Ове године смо објавили са благословом Св. Архијерејског Синода збирку докумената које сведоче о животу и положају наше Цркве у Првом светском рату: *Српска Православна Црква у Првом светском рату – одабрана докумената*. Овај зборник показује да црквени архив чува грађу која се односи на велике теме из наше националне историје, а према оцени стручне и научне јавности та књига јесте „мала илустрација свега онога што Архив

Српске Православне Цркве чува“, и знак једне позитивне промене у неговану „културе сећања“ у црквеним редовима, тј. „у смислу бриге и заштите архивских фондова који представљају вредност добара од општег интереса“ (др Радмила Радић). Такође, у оквиру изложбе „Митрополија зворничко-тузланска 1891–1914“ штампали смо пратећи каталог.

Чува ли Архив документа која су интересантна и релевантна за новије периоде српске историје – Први и Други светски рат, међуратни и послератни период...? Може ли се тој грађи приступити?

– Послератни период, ако мислите на време после 1945. године, тек чека примену архивистичког умећа наших људи. Та грађа постоји, али ћемо је средити и учинити приступачном, ако Бог да, у наступајућим годинама. Већ смо били приморани да објавимо оно што смо пронашли везано за Први светски рат; убрзао нас је не само јубилеј стоте годишњице Првог светског рата, него и чињеница да та грађа баца толико новог светла на неке догађаје да би био грех да се не потрудимо око њеног публикавања. Српска Православна Црква чува успомену на своје новомученике из периода 1941–1945. који су страдали од руку злочинаца различитих идеолошких исходишта – од клероусташких мрзитеља православног Српства до комунистичких богоборних елемената. Архив Српске Православне Цркве има посебну обавезу, један прави *ицјешети* у најдуховнијем облику, да се према тој грађи односи нарочито пажљиво.

Постоје ли у Архиву СПЦ документа са ознаком „тајно“ тј. „поверљиво“ и захтевом за историјским отклоном од 30, 50, 100 година после којих се могу отворити – попут грађе у неким другим архивима?

– Знам да читаоци воле сензације, али такве грађе за сада нема.

И то из веома простих разлога. Наиме, Српска Православна Црква није никад у својој историји била некакво завереничко удружење, него институција која је деловала у многим државама и под различитим властима и чији је рад био, у већој или мањој мери, уређен законима. Свакако да постоји историјска дистанца и она је пожељна; о временском отварању појединих фондова одлучује Св. Архијерејски Синод, коме Управа Архива одговара за свој рад, као и о свим евентуалним молбама за истраживање које се прослеђују Синоду на коначно разматрање и благослов.

Конзервација и репарација папира и докумената је и те како битна у вашем послу. Данашње време захтева и дигитализацију грађе. Имате ли услове за овакву врсту обраде докумената, и колико успевате да пратите савремене светске трендове?

– Дигитализација старијих документарних слојева одређених фондова је већ отпочела. Овај посао се ради увелико почев од средине прошле године, а опрема (скенери и пратећи елементи) су добијени захваљујући добрим људима који цене вредност старине и знају колико на тај начин помажу Српској Православној Цркви. Наравно, дигитализација је скопчана са развојем технологије, опрему је потребно обнављати али, хвала Богу, задовољни смо оним што је постигнуто и трудимо се да урадимо и више и боље. Конзервација папира није започета, а архивска грађа је бравећи у неусловним просторијама почела осетно да пропада. Додуше, предузели смо неке кораке и у том правцу, намеравамо да оспособимо конзерваторску лабораторију, за почетак у привременим просторијама у Улици краља Петра I бр. 2, и од тога се не сме одустати, поготово када смо на корак до добијања све потребне опреме и јер имамо сарад-

Депои новије архивске црквене грађе у Архиву СПЦ (грађа из 20. века)

њу са Одељењем за конзервацију Народне библиотеке Србије.

За неколико дана у Београд долази руски Патријарх Кирил. Да ли се у руским архивима чува грађа релевантна за историју СПЦ, и хоће ли бити доступна домаћој стручној јавности?

– Патријарх Кирил је приликом своје последње посете предао Његовој Светости Патријарху српском Господину Иринеју оверене дигиталне копије архивске грађе Српске Православне Цркве која се чува у Државном архиву Руске Федерације (ГАРФ). Тај гест нас је управо утврдио у замисли да и ми отпочнемо дигитализацију која је важна и има практичну употребљивост, грађа је лакше претражива, чува се боље, итд. Та грађа Српске Православне Цркве је доспела у руски архив преко Берлина и других немачких градова у којима се налазила јер су је немачки окупатори отуђили приликом испитивања „умешаности“ СПЦ у антинацистичке демонстрације 27. марта 1941. године, и уопште став српске јерархије према националсоцијализму, па су „захватили“ из Патријаршије више докумената него што им је било потребно. Оно што је важно, Архив СПЦ прави евиденцију колико и где у архивима у региону и иностранству има архивске грађе која је стварана у српским православним парохијама и епархијама, правећи на тај начин централни регистар за црквену архивску баштину. ■■

У Епархијском двору у Тузли отворена изложба архивских докумената

Митрополија зворничко-тузланска уочи и за вријеме Првог свјетског рата 1891–1914. године

У Епархијском двору у Тузли свечано је отворена, 16. октобра 2014. године, изложба архивских докумената под називом „Митрополија зворничко-тузланска уочи и за вријеме Првог свјетског рата 1891–1914. године“. Све званице и присутни су могли да посматрају и анализирају вишемесечни рад архивиста Архива Српске Православне Цркве који су поред свих својих обавеза на сређивању и рехабилитацији архивске грађе, практично заборављене и занемарене у срцу Београда, успели да из оних до сада сређених фондова Архива СПЦ, као и сарадњом са колегама из Епархијског архива у Бијељини приреде овакав догађај. Изложба се односи на живот Цркве и црквену управу у годинама аустроугарске владавине у Босни и Херцеговини, затим на живот Православне Цркве у ратним годинама, као и на опште историјске прилике и збивања која су окруживала ову важну црквено-административну јединицу са простора источних делова Босне и Херцеговине, односно Републике Српске. Епархија зворничко-тузланска се тада називала Митрополија зворничко-тузланска и била је веома важна у животу наше помесне Цркве.

Посетиоци изложбе могу да виде репродукције 110 одабраних докумената, фотографија, плаката и летака који су настали у поменутом периоду и који сведоче о црквеној прошлости поменутих крајева. Изложбу је отворио парох први тузлански часни јереј Милош Тришић, који је иницијатор да се у Тузли уприличи догађај који развија културу сећања на српске жртве из Првог светског рата, нарочито на страдале свештенике, на првом месту Петра Лазаревића који је јавно погубљен вешањем у Тузли августа 1914. године, али и на жртве, по злу познатог, ау-

строугарског логора за Србе у Добоју, који је радио 1915–1917. године.

У име Епископа зворничко-тузланског, који је одсуствовао због посете Светој Гори заједно са Његовом Светошћу Патријархом српским Господином Иринејем, изложбу је отворио и окупљене благословио архијерејски намесник тузлански протојереј-ставрофор Стево Јовић. Изложба је побудила велико интересовање верног народа Тузле и околине, али и свештенства које је дошло да присуствује отварању исте готово из свих архијерејских намесништава Епархије, као и игумани историјски важних и древних српских манастира: из Папраће отац Игнатије Илић и са Озрена отац Данило Радојчић. Тузла је отвореног срца примила и људе који су дошли из много удаљенијих крајева: игумана манастира Крупа у Далмацији оца Гаврила Стевановића, као и директора Јавне установе Универзитетске и комуналне библиотеке из Бихаћа господина Ратка Кнежевића, искреног пријатеља Архива Српске Православне Цркве. Од званица својим присуством почаствовали су организаторе представници Архива Тузланског кантона, затим представници Конзулата Републике Хрватске у Тузли и фра Марио Дивковић, гвардијан самостана Св. Петра и Павла. Аутори изложбе су Радован Пилиповић, директор Архива СПЦ и Милош Матијевић, архивиста. Изложба се одржава са благословом Св. Архијерејског Синода Српске Православне Цркве и отворена је за јавност, на свој начин помажући афирмисању историјског значаја Тузле у историји српског народа, Српске Цркве и Босне и Херцеговине, с обзиром на чињеницу да је у овом граду седиште и катедра православног Епископа од 1852. године.

Јована Гојић

Пред савременим изазовима

фотографије: <http://www.pravoslavie.ru>

Либерални стандарди — претња миру и слободи

Патријарх московски и све Русије Кирил

(изворно објављено у *Церковный вестник*, бр. 1–2 (278–279), јануар 2004. г.)

Хришћани не смеју да се плаше да без околишења изјаве: без моралних вредности слобода, демократија, људска права, достојанство личности губе смисао и могу се претворити у нешто сасвим супротно.

Светски ратови из XX века отишли су у прошлост. Већ скоро шездесет година народи Западне Европе уживају у миру. Међутим, можемо ли ми хришћани заборављати речи Светог апостола Павла: „Јер када говоре: Мир је и сигурност, тада ће наићи на њих изненадна погубија [...]. Зато немојмо спавати, као остали, него бдимо и будимо трезни (1. Сол. 5, 3.6).

После пада комунизма, почетком трећег миленијума, пред човечанством се појављује претња нових конфликта чији корен јесу питања о власти, о свету и о вредностима. У овом конфликту суочавају се два система: секу-

ларно-хуманистички и религијско-традиционалистички, либерални погледи на личност и друштво сударају се са погледима укореним у традиционалним културама и религијама. Што се тиче либералног, световног хуманистичког приступа организовању друштва и државе, он је, као што је познато, резултат западноевропског философског и политичког развоја и као такав био је прихваћен, усвојен и развијен у Западној Европи и Северној Америци, да би у XX веку био постављен у основу делатности међународних организација. Данас се либерални „стандард“ позиционира као универзални и

претендује на то да детерминисе образац социјалног и државног устројства у планетарним размерама. Правне и политичке схеме формирање по овом стандарду прокламују се као норма од које се одступање или критикује као недопустиво или кажњавно силом.

И једну и другу појаву веома болно доживљавају огромне народне масе које настајују просторе изван Западне Европе и Северне Америке и које у свом свакодневном животу настављају да се руководе другим и другачијим вредностима – у првом реду вредностима које проистичу из њихове верске и културне тради-

ције. На интелектуалном нивоу суочавање ових гледишта такође изазива велику напетост. С једне стране, представници либералних идеја најчешће не допуштају ни саму могућност ревалоризације њихових вредности. Фундаментални принцип либерализма – легитимност и допустивост различитих мишљења – игнорише се чим се почне говорити о изазову универзалистичком поимању савременог либерализма. С друге стране, представници традиционалних вредности неретко искључују саму могућност било каквог постизања споразума са опонентима, чији погледи се априори одбацују као греховни и туђи духовном поимању света и човека. Ова последња поставка поткрепљује се историјатом генезе либералних идеја, које су поникле на Западу изван било каквог реалног утицаја ислама, јудаизма, будизма, хиндуизма и православља. Улога римокатоличке теологије у овом процесу је под великим знаком питања. Далеко је било одређеније учешће протестантске мисли, јер је сам протестантизам настао као поку-

шај либералног интерпретирања хришћанског посланја.

Нажалост, данас мало ко говори о неопходности озбиљног дијалога без предубеђења између либералног, световног хуманизма и верско-културних традиција. Најчешће се на скуповима посвећеним овом питању говори искључиво о међуверским односима, и на њима скоро никада либерално хуманистичка компонента није присутна у својству једне од учесница у дијалогу, премда се веома често за валоризацију одређене религијске концепције на њу поставља световни либерално-хуманистички клише, па се та концепција оцењује позитивно или негативно у оној мери у којој она одговара западном либералном стандарду. Узгред, упечатљив пример овакве валоризације представљају критичке примедбе које је на Западу доживео документ *Основе социјалне концепције Руске Православне Цркве*.

Данас свет има потребу за реалним међурелигијским дијалогом, нарочито хришћанско-муслиманским, као и за дијалогом

између религијске и секуларно-хуманистичке мисли. Циљ оваквих дијалога треба да буде изградња вишеполарног света. Под његовим половима треба подразумевати не само полове политичке власти (премда и њих), него још више културно-цивилизацијске полове. Глобализација, као, уосталом, и интеграција Европе, не може се остваривати на основу једног цивилизацијског пројекта. Представа о томе да такав пројекат тобоже постоји представља опасну заблуду која подсећа на веровање у „једино исправно и научно засновано“ учење Маркса, Енгелса и Лењина. Не може постојати једна философска концепција која би задовољавала цео свет и која би била органски уткана у сву разноликост културно-верских традиција.

Са тачке гледишта већине верских традиција веома је тешко, а најчешће и немогуће сложити се са оним приматом вредности који проглашава савремени либерални „стандард“: приоритет земаљског над вечним животом, личне слободе и права над мо-

ралним захтевима вере и вредностима духовног начина живота. Веома многи се разочаравају и у практичну примену либералних норми у економији и политици: богати постају све богатији, а сиромашнији све сиромашнији. Политика „управљане глобализације“ у економији узрокује и све више наглашава сиромаштво и незнање народа „другог“ и „трећег“ света. Међутим, присталице неолиберализма и даље тврде да њихова политика нема алтернативе. Да ли је заиста тако? Ниједан економски модел развоја не може се сматрати успешним уколико он не решава социјалне проблеме и не пружа људима могућност да управљају својом судбином. Економске диспропорције у свету не само што чувају, него и перманентно јачају потенцијал мржње, изазивајући нестабилност и потхрањујући тероризам. Представници либералне политичке елите обећали су и обећавају читавом свету слободу, док се у пракси не уздржавају од примене веома сурових мера када је реч о „васпитању“ и „уразумљавању“ оних заједница које инсистирају на другачијем друштвеном поретку. Навешћу још један пример, који је мањих размера и стога мање приметан, али није мање карактеристичан: у државним школама многих земаља, укључујући и Русију, материјалистичка идеологија и секуларизовани хуманизам улазе у обавезни део наставних програма, док се духовне вредности или постепено потискују или дозвољавају, али са великим ограничењима, што неретко лишава децу права на реалан избор. При томе, духовни поглед на свет вештачки се конфронтира са такозваним научним погледом на свет који, тобоже, једини води добробити друштва.

У вези са напред реченим чини нам се веома карактеристичном и ситуација која је настала приликом разматрања пројекта Устава Европске уније, који прећуткује хришћанске вредности. Међутим, хришћани не смеју да се плаше да без околишења изјаве: без моралних вредности слобода, демократија, људска права, достојанство личности губе смисао и могу се претворити у нешто сасвим супротно. То нам је познато из историјског искуства. Европа у савременом свету

У наше доба вера остаје кључни чинилац који детерминише понашање милиона људи и начин њиховог живота. Ако многи хришћани и верници других религија сматрају да је њихова вера важнија од земаљског благостања, да солидарност није мање важна од индивидуалне самореализације, да традиционалне вредности нису мање важне од економског напретка, да правичност није нижег реда у односу на материјални процват, а да је добро отаџбине изнад личне користи, онда њихова убеђења такође имају право да нађу одраз у постојећем социјалном поретку. У противном случају конфликт ће постати неизбежан.

опстаје као духовна и културна сила не само зато што је током последња два stoleћа прихватила секуларни хуманизам, него умногоме управо из разлога што овде и даље живи вековна хришћанска традиција. Западно хришћанство опстаје не зато што се прилагодило спољним идеологијама, него зато што је снажно његово историјско наслеђе и што је жива вера милиона обичних људи. Распад Совјетског Савеза није се претворио у крвопролиће не зато што су „просвећени“ људи у Москви, Кијеву или Вашингтону моделирали мировни процес. Једноставно, наш народ, чак и после деценија државног атеизма, очувао је у себи савест и моралност – православну,

муслиманску и ону укоренењу у другим религијама.

Поставља се питање: ако је Европска унија призвана да постане заједнички дом многим народима, има ли у њој секуларно-хуманистички модел устројства друштва и државе право на монопол? Зар нисмо дужни да се максимално озбиљно поставимо према могућности верског и моралног утицаја на социјални поредак?

Говорећи о духовним вредностима, наравно, имам у виду не само хришћанске вредности. Чини ми се да је веома подмукао аргумент о томе да се хришћанске вредности, наводно, не могу нормирати у Уставу Европске уније из разлога што на њеним просторима живе муслимани, Јудеји, будисти, хиндуисти и други нехришћани. Међутим, представници традиционалних религија уопште се не залажу за изузимање позивања на хришћанске вредности из текста преамбуле, јер су за хришћанство фундаменталне моралне вредности умногоме такве и за друге традиционалне религије.

Законодавци модерне Европе дужни су да чују став верника: њима нису довољне само секуларне либералне вредности. Ни друштву у целини нису довољне такве вредности. Пошто искључују појам греха и личне одговорности, те вредности и слободе нису кадре да зауставе моралну деградацију друштва, јер објективно доприносе слободи палог човека, слободи изван моралног система. Таква слобода претвара се у анархију, у бешњење разузданих страсти, у разарање моралних координата у личном, породичном и друштвеном животу. Благостање Европе мора се градити на свести о томе да се људска права, мир и хармонија могу истински реализовати једино захваљујући осећању дужности и одговорно-

Црква Светог Василија Блаженог у Москви (фото: Википедија)

сти, једино у конкретном систему моралних вредности.

У наше доба вера остаје кључни чинилац који детерминише понашање милиона људи и начин њиховог живота. Ако многи хришћани и верници других религија сматрају да је њихова вера важнија од земаљског благостања, да солидарност није мање важна од индивидуалне самореализације, да традиционалне вредности нису мање важне од економског напретка, да правичност није нижег реда у односу на материјални процват, а да је добро отаџбине изнад личне користи, онда њихова убеђења такође имају право да нађу одраз у постојећем социјалном поретку. У противном случају конфликт ће постати неизбежан.

Међутим, традиционална свест, која критички прима доминацију либералног „стандарда“, у одређеним условима може постати погодна средина за појаву екстремизма, између осталог и верског. Претња тероризма настаје у околностима и срединама у којима политички екстремисти успевају да убеди људе у неопходност да се лате оружја како би заштитили своје вредности. Тероризам XXI века није међурелигијски конфликт, то није рат изме-

ђу хришћана и муслимана: то је конфликт између новог светског поретка, заснованог на нерелигијским либералним вредностима, и оних који, експлоатишући верске и традиционалне вредности, теже успостављању сопственог светског поретка. Потпуно је очигледно да овај конфликт може трајати веома дуго. Очигледно је и нешто друго. Ни војне ни полицијске мере нису средства која би била кадра да избаве људи од претње тероризма. Оно што се данас дешава у свету довољно јасно сведочи о томе.

Па ипак, човечанство мора рећи категоричко „не“ експлоатацији верских убеђења од стране политичких екстремиста, фанатика и просто бандита. Треба одлучно осудити тероризам у свим његовим облицима и манифестацијама и признати право држава да штите своје грађане, између осталог и применом силе. Међутим, важно је избегавати такође и политику „двоструких стандарда“, и осуђујући злочинце који су погубили невинне људе на Менхетну, остајати способан за исто такво осуђивање терористичких аката у Чеченији, Москви, на Косову и на другим подручјима наше планете.

Да би се обезбедила уистину стабилна егзистенција људске заједнице, неопходно је ослањати се на ново, мултиполарно и разнолико устројство света. При томе, верски или други традиционални модели морају бити узети у обзир приликом формирања опште слике данашње цивилизације. Наступило је време да се друштву врати поимање религије као најдубљег слоја људске културе, као основе коју је немогуће ограничити оквирима личног или породичног живота.

Још једном желим да истакнем: данас је крајње неопходан не само међурелигијски дијалог, него и дијалог између верујућих људи и носилаца секуларне свести. Ови потоњи морају схватити да се њихови ставови, њихови погледи на

Важно је избегавати такође и политику „двоструких стандарда“, и осуђујући злочинце који су погубили невинне људе на Менхетну, остајати способан за исто такво осуђивање терористичких аката у Чеченији, Москви, на Косову и на другим подручјима наше планете.

свет не могу назвати једино „неутралнима“ и „објективнима“, да не могу служити као јединствена основа социјалног поретка, која нема алтернативу. Наиме, свет заснован само на једном идеолошком моделу не може бити стабилан, не може избећи нова крвопролића и ратове у XXI веку.

Да би се избегао овакав развој догађаја, у процесу примене међународних стандарда на живот сваке конкретне земље неопходно је узимати у обзир њене националне и верске традиције. У циљу предупредивања будућих ратова, неопходно је у свету створити такве услове у којима би сваки народ задобио могућност да се слободно развија у оквирима властите верске и културне традиције.

Критика монопола једног цивилизацијског модела у Европи и у свету не значи негативан однос према вредностима које су својствене овом моделу, као и према могућности да се те вредности хармонизују са моралним идејама традиционалних религија. Штавише, кроз дијалог секуларне и верске свести животу је неопходно обезбедити овакву хармонизацију. Сматрам да се у основи те хармонизације мора наћи признавање како права и слобода појединца, тако и моралних вредности које се изражавају посредством верских традиција.

Са руској превела
др Ксенија Кончаревић

1150 година од служења прве Литургије на старословенском језику

Словенско богослужбено стваралаштво у XX веку (I)

гр Ксенија Кончаревић

О потреби подстицања богослужбеног стваралаштва

Потреба за интензивирањем богослужбеног стваралаштва које би било саображено духу времена у коме живимо и конкретним потребама верника у словенском свету је уочена и теоријски заснована још у склопу дванаестогодишњих припрема за грандиозни Помесни сабор Руске Православне Цркве, одржан 1917–18. На епархијским саборима, као и у бројним расправама вођеним на страницама црквене периодике од 1905. до 1917. године, разматрана су питања подстицања аутентичног богослужбеног стваралаштва, које се не би сводило на ропско копирање постојећих образаца (као у случају хиперпродукције акатиста, која се запажала још у XIX веку) него би представљало израз и одраз аутентичне духовности и молитвеног порива својих састављача. Свештеник В. Иљински, заснивајући тезу о потреби подстицања богослужбеног стваралаштва, констатовао је:

„Наше богослужење, поред свременског и непроменљивог хришћанског учења о вери, нади и љубави, представља и одраз нечега што је чинило предмет нарочито живог индивидуалног интересовања раних хришћана – њихове живе радости, живе наде и уопште свега што је представљало потребу њиховог доба. [...] Тако су се појавиле прозбе ‘за оне који плове’ – наиме, у приморским земљама многи су живели од пловидбе; ‘за паћенике и сужње’ – у то доба многи су се хришћани налазили у прогонству, а неки и на тешким принудним радовима у рудницима. Било је међу њима и оних који су се

старали за погребене хришћана, и тако се појавила прозба ‘за оне који се труде’, тачније, за оне који се брину око погребa (ὕπὲρ τῶν κοπιῶντων). [...] У наше доба више нема ‘оних који се труде’ и ‘паћеника’ у оном смислу који је био присутан у раној Цркви; нема ‘сужања’, сретне се тек покоји оглашени, а ‘оних који плове’ у нашој континенталној земљи је веома мало. Али сам живот довео је до појаве таквих облика рада који нису ништа мање опасни од пловидбе по морима, а којима се баве хиљаде, па чак и милиони људи (подземни радови, радови у фабрикама лаке и тешке индустрије, опасни по живот због техничких услова у којима се одвија производња); па ипак, принуђени смо да из дана у дан понављамо прозбе за непостојеће или потребе изразито малог броја чланова наше Цркве, и да истовремено не говоримо о помоћи оним верницима који се, на несрећу, баве пословима који у стародревна времена нису постојали, или имају потребе којима се из неких разлога у старини није поклањало довољно пажње. [...] Људи нашег доба [...] не налазе израз за све своје наде и радости и за све узлете свога духа, будући да је код нас строго забрањено укључивање поетско-молитвеног стваралаштва у богослужење. [...] Неопходно је [...] да израз и одраз својих најузвишенијих мисли, најдражих нада, своје туге и животних патњи верни налазе у Православној Цркви, а не у сектама.“

Управо је верношћу црквеној традицији неопходност новог литургијског стваралаштва образлагао и свештеник Димитрије Силин:

„Негирати ново у име старог значи бити у сукобу са старином: тако се, наиме, раскида жива унутарња веза данашњице са духом традиције. Потреба за ‘новим песмама’, – по мишљењу оца Димитрија, – нимало не умањује наше трепетно поштовање према незаменљивом свештеном наслеђу из прошлих столећа, присутном у нашем древном богослужењу. [...] Свака епоха, сваки народ, век, племе морају поседовати, поред наслеђених и непролазних, и своје песме, своје творевине духа. [...] Ништа не би толико деловало на данашње примитивне и горде негаторске ставове [...] као аутохтоно и живо савремено духовно поетско стваралаштво. Оно би показало да ми не разгоревамо у себи само осећања Отаца, која у нама, рекло би се, постају све слабија, него пламтимо истим духом као и они, духом вечито младим, чијем разгоревању нема краја... Ми чак и морамо не само оживети, него и појачати у себи дух Отаца, како бисмо могли чврсто противстати духу овога века. А дух Отаца био је дух живе вере и грандиозног стваралаштва.“

Једно од питања постављаних у дискусијама било је и ко се уопште може бавити литургијским стваралаштвом? Анонимни аутор критичког осврта на опрезно формулисане одлуке Симбирског епархијског сабрања из 1908. године ватрено брани идеју стваралачког развијања литургијске културе, којој свој допринос, по његовом мишљењу, могу пружати најразнороднији по свом друштвеном положају чланови Цркве:

„Патријарси, епископи, императори, монаси, свештена лица и лаици

прилагали су своје лепте – најразличитије црквене песме – у ризници црквеног богослужења. Црквени песници, без обзира на то ком су стаљежу припадали, одушевљавали су се топлином своје вере и приносили подножју престола Божијег своје песме, и те су песме, под условом да нису садржале никакве јеретичке примесе, радо прихватане од Цркве и увођене у богослужбену праксу. Међутим, ризници богослужења већ одавно нико ништа не прилаже. *Стваралаштво* је у области богослужбене праксе *прекинуто*. Сматрамо да је то за жаљење, и да треба да желимо од свег срца да се стваралаштво у области богослужења *настави*. [...] Црквена старина је света, – то нико не доводи у питање, али данашњи хришћанин нема мања права од онога који је живео пре хиљаду година. Чин Литургије и других богослужења, разуме се, јесте свет, али та богослужења разумеју малтене једино свештеници; не само неписмени и писмени људи из народа, него и људи са добрим световним образовањем мало шта у свему томе схватају. [...] А оно што није разумљиво, није ни занимљиво. [...] Црква служи спасењу људи, и све што помаже да се то оствари, укључујући и радикалну измену богослужбеног обреда, корисно је и пожељно, само под условом да због тога не трпи суштина вере.“

Занимљиво је и мишљење које у вези са условима неопходним за литургијско стваралаштво износи тадашњи студент Московске духовне академије, потоњи свештенослужитељ и хришћански мислилац Павел Флоренски:

„Разуме се, духовни живот Цркве увек може налазити своје отелотворење у живом литургијском стваралаштву. Али *шакво* стваралаштво кадри су изнети на својим плећима само духоносни мужеви и жене, који су уистину стекли Духа Светога. ‘Дух дише где хоће’, али Дух не потпада под надлежност комисија и научних већа; он се не прилагођава ни стручњацима, ни чиновима, ни звањима, ни саветовањима, свеједно хоће ли на њима лаици бити присутни са пуним или ограниченим правом од-

лучивања. Али уколико се покуша да се механички овлада Духом, литургијско стваралаштво неминовно ће се претворити у фалсификат. [...] Нажалост, ово се данас губи из вида када се апелује на литургијско стваралаштво. Буде ли Духа, биће и новог стваралаштва, и то без икаквих апеловања; не буде ли Духа, неће се појавити ни стваралаштво, колико год апела за његово оживљавање било упућивано.“

Током припрема за Сабор изношено је и доста предлога за састављање нових служби и чинов саображених животу у урбаним и руралним срединама у XX веку. Питање литургијског стваралаштва више пута је постављано на седницама Седме секције – углавном у вези са неопходношћу да се Требник допуни новим чиновима. Свештеник Василије Прилуцки, како констатују записници, навео је овакав пример:

„Узмимо, рецимо, изградњу железничке пруге или каквог великог моста: зашто не би постојала нова молитва за освећење таквих објеката? Ако се у старини сматрало да је неопходно унети у требник чак и молитву над ‘сасудом двојешатим’, тј. над земљаним лонцем, то очигледно сведочи о постојању жеље да се свако дело освешта молитвом. И сада би се могле написати молитве и саставити обреди за освећење нових грађевина. [...] Наша је дужност, вероватно, да допунимо Требник новим чинопослдовањима и поднесемо их Сабору на увид ради одобрења.“

Истовремено са расправама о самој могућности обнове литургијског стваралаштва, то стваралаштво је у реалном животу Цркве показивало своју виталност. Премда су поборници стваралачког развијања богослужења били донекле у праву док су мрачним колоритом описивали мртвило у црквеном животу Русије с почетка XX века, искрице живог литургијског надахнућа су у тој тами ипак светлукале. Као један од најблиставијих примера могла би

ВѢ́ И́МА О́ЦА И́ СНА́ И
СѢ́АГѢ ДѢ́ХА Ѹ́ А́МИНѢ́ .

да послуже „нека [...] тајна мољења и додатак уз молитве које вршилац свештенодејства тајно чита, по *Служебнику*, на литургији верних, ради буђења снажних осећања благодарења и славословљења Господа“, дело свенародно и свеpravославно још за живота поштованог, а касније канонизованог кронштатског пастира, протојереја Јована Иљича Сергијева. Нашу пажњу завређује већ и сама чињеница несумњиво оригиналног богослужбеног стваралаштва високих књижевноуметничких квалитета, које је, уз то, било природно укомпоновано у структуру Литургије (посебне формуле и молитвене текстове Св. Јован Кронштатски изговарао је на Проскомидији, на Великом входу, прозбојом јектенији која следи, по читању *Символа вере*, при тихом читању молитве *Достѣјно је и ѿправедно*, у склопу анамнезе, приликом примања Причешћа). На молебанима у приватним кућама о. Јован је, како се сећа његов саслужитељ протојереј А. П. Попов, редовно изговарао молитве „које би претходно сам саставио или које би на лицу места импровизовао и прилагодио према датој прилици“. У зборнику дневничких записа *Мој животи у Христѹ* можемо наћи више од 40 молитвених текстова које је састављач наменио за домаћу употребу, па и за систематско укључивање у индивидуално келејно молитвено правило. Са лингвостилистичке тачке гледишта у овим молитвама уочава се складна коегзистенција елемената црквенословенског и руског књижевног језика, при чему је превалирање архаичних лексема, морфолошких форми и синтаксичких конструкција присутније у молитвама које је кронштатски пастир укључивао у текст Литургије, док су у молитвама из дневничких записа присутни чисто руски и фрагменти хибридног карактера.

– *наставиће се* –

Гаврило Принцип на муралу у Београду

О немачко-аустријском играном филму „Гавре Принцип“ (1990)

др Александар Раковић

Реч је о немачко-аустријском филму из 1990. снимљеном пре Грађанског рата у Југославији, дакле пре него што је наш народ постао жртва неслућене пропаганде и демонизације.

Пажњу наше јавности није привукао немачко-аустријски играни филм под насловом „Гавре Принцип“ (1990). Филм такође није привукао пажњу нити немачке нити аустријске јавности.

Ово не треба да чуди јер се филм „Гавре Принцип“ појавио крајем 1990. у време када је тињала југословенска криза која се током 1991. разбуктала у грађански рат. На почетку Грађанског рата у Југославији (1991–1995) Немачка и Аустрија су заузеле антисрпски став, подржале сецесију Словеније, Хрватске и Босне и Херцеговине, те тиме најдиректније учествовале у разбијању Југославије.

У таквим околностима није било места да се анализира и тумачи немачко-аустријски филм „Гавре Принцип“ који на колоритан начин приказује српске револуционаре у Босни и Херцеговини:

Гаврила Принципа, Младу Босну и српску омладину.

Филм је сниман према роману холандског писца Ханса Конинга *Смрти ђака*, објављеном 1974. у Сан Дијегу за америчку издавачку кућу „Харкорт Брејс“ (Hans Koning, *Death of a Schoolboy*, San Diego: Harcourt Brace 1974) на чијем је челу био Вилијем Јовановић. Током Вијетнамског рата Конинг је са Ноамом Чомским сарађивао ради ширења антиимперијалистичког покрета.

Књига *Смрти ђака* заправо је делимично романсирана биографија српског револуционара Гаврила Принципа. Када су Конинга питали колико има историјске истине у томе што је писао, аутор је одговорио: „Истина овог романа је истина његовог субјекта, Гаврила Принципа.“

Књига је послужила за писање филмског сценарија на коме су

пored Конинга радили сценариста Дејвид Ентони и аустријски режисер Петер Пацак. По том сценарију Пацак је 1989. у Југославији снимао филм „Гавре Принцип“ који на немачком језику носи поднаслов „Небо под камењем“ („Himmel unter Steinen“).

Пре него што се осврнемо на овај филм, подсетимо се да је аустроугарска пропаганда пред почетак Првог светског рата приказивала Србе као оријенталан народ, лишен образовања и хигијене, народ за који није штета да нестане са лица земље. Тако је, дакле, било пред почетак аустроугарске агресије на Краљевину Србију након Сарајевског атентата на Видовдан 1914. године.

Насупрот томе филм Петера Пацака „Гавре Принцип“ даје сасвим другачију слику о Србима.

Радња филма почиње с 1913. и

приказује припаднике Младе Босне, српску омладину и револуционаре у Босни и Херцеговини, који читају велика дела западне књижевности, размишљају о српској историји, расправљају о важним политичким темама, играју шах и билијар. Интересовање чланова Младе Босне за ове теме је историјска чињеница. Поред тога што је била револуционарна организација, Млада Босна је била и културни круг.

Филм даље приказује бахатост аустроугарских војника, насилно понашање према српским девојкама, демонстрирање силе. С друге стране чланови Младе Босне осликани су као уредни, учтиви, ваљани младићи, њихова лица су чедна, очи невине, плене добротом а зраче жељом за слободом. Док бат корака аустроугарских војника одзвања Сарајевом, српском младићу је важно да подигне књиге које су остале под ногама окупаторовог строја, да их брижљиво очисти и сложи.

У филму се даље приказује како се под заставама Краљевине Србије на сарајевским улицама не окупља само православна омладина већ и муслимани. Десетине младих кличу Србији док их туку аустроугарска војска и полиција. Сцене батинања буде у Гаврилу Принципу сећања на злочине које је у његовом родном граховском крају починио аустроугарски окупатор. Његово село и Крајину засвојује чисто плаво небо, небо народа који је материјално сиромашан али духовно богат – слободно небо српског народа.

Чланови Младе Босне у филму исказују подсмех према молитвама православног свештенства за аустроугарског цара Франца Јозефа, отпор према српским официрима у аустроугарској војсци, неразумевање за српске девојке које ступају у везе са аустроугарским војницима. Наравно, није спорно да су у аустроугарским јединицама служили и православни свештеници као

Сцена из филма „Гавре Принцип“

духовници војника српске националности у униформама бечког завојевача. Срби су били невољни поданици Аустроугарске и 1914. су гурани у прве редове како би стали насупрот Србима у Војсци Краљевине Србије. Но, до краја Првог светског рата у Војци Краљевине Србије ратовало је преко 43.000 добровољаца из западних српских земаља који су дезертирали из аустроугарске војске или пристигли из Сједињених Америчких Држава. Када се указала прилика стали су раме уз раме са браћом Србима из Србије и Црне Горе.

За Гаврила Принципа и чланове Младе Босне било је боље пребећи у Србију него бити регрут у аустроугарској војсци. У филму је приказано да је Принцип наставио гимназијско школовање у Београду, да је тешко радио да би имао за живот, да се хранио по јавним кухињама и скромним кафанама, да је са пријатељима сковао заверу против окупационог гувернера и аустроугарског престолонаследника.

Посла убиства Франца Фердинанда радња се догађа по аустроугарским казаматима, где су се одвијала ислеђивања и мучења припадника Младе Босне. И тешко болестан Гаврило Принцип не престаје да мисли о великим темама. Филм се завршава његовом смрћу у аустро-

угарском затвору 1918. године. Гаврило Принцип није дочекао српско уједињење за које је положио живот.

На крају треба подвући нешто такође важно. У филму „Гавре Принцип“ српске заставе су чисте и увек се вијоре, а аустроугарска застава гори док се српска застава поносно лепрша поред ње. То је вероватно и став аустријског редитеља према империјализму.

Поновимо, реч је о немачко-аустријском филму из 1990. снимљеном пре Грађанског рата у Југославији, дакле пре него што је наш народ постао жртва неслушене пропаганде и демонизације. Нажалост, данас смо потпуно навикнути да нас западна кинематографија приказује у лошем светлу. Неки од нас су то прихватили а неки су се с тим помирили. Не треба тако. Користимо сваку прилику да једни другима препоручимо добре књиге, филмове, музику, представе и друга културна постигнућа која могу да нам буду важна.

Стога топло препоручујем филм „Гавре Принцип“ који о приликама у Босни и Херцеговини и атентату на Франца Фердинанда сведочи кроз визуру Гаврила Принципа, Младе Босне и српске омладине. ■■

– Како нас је видео и заволео Швајцарац Рајс (19. део) –

Фото: wikipedia.org

Крупањ памти злочине

Анђоније Ђурић

– Идући из Букове, Тито наилази на гробље где су сахрањена 84 сељака и каже: „Морамо скупо наплатити те жртве“ –

Обично се каже да злочини не застаревају, иако нас догађаји из два минута рата уверавају да многи злочини остају некажњени. Злочини, истина, не застаревају само у памћењу. И кад би нестало материјалних доказа о злочинима – докумената, записа на споменицима жртава, књига, фотографија – све, упркос томе, остаје у памћењу. Приче о злочинима аустроугарских војника и данас се преносе с колена на колено као што се некад у честитим српским кућама преносила прича о јунаштву.

У Крупњу и околини још има живих сведока свеколике народ-

не борбе за одбрану отаџбине, као што има сведока о томе да је баш овде започео геноцид над српским народом 1914. године.

Геноцид је започео 12. августа оног јутарњег часа кад је 25 регимента 42. дивизије, у којој је Јосип Броз, крочила на српско тле.

„Мештане побити, куће срушити, попове и учитеље обесити!“ – само је део заповести војницима који су кидисали на српску војску и српски народ.

Геноцид је настављен и у минулом рату поред осталог и зато што злочинци остадоше некажњени. Исти непријатељи, уз свесрдну помоћ наше хрватске

браће, која с неугашеним жаром и слепом мржњом поклаше и побише и живе у јама безданице бацисе све оне који су се називали Србима.

Злочинци, углавном, остадоше некажњени, а трагове њихових злочина покри вео заборава.

Лобање говоре о злу

И, ево, данас, из часа у час, стижу сведочанства о трећем геноциду у овом веку од истих непријатеља: усташки бојовници уз помоћ Ватикана, Беча, Будимпеште и Берлина кидишу на српски народ. Колико је да-

нас покланих, измасакрираних, стрељаних, премлаћених, поломљених руку и ногу, колико је срушених и спаљених кућа, колико је оних који су избегли нож повампирених усташа, колико српских лешева плута Савом и Дунавом – тек ће се сазнати. А можда ће се и то прикрити, као што су се усташки злочини, да би се одржала парола о лажном братству и јединству, деценијама после рата прикривали.

Али, народ све памти.

И Крупањ све памти. У крупанској цркви, у њеној крипти, под будним оком проте Јакова, лобање жртава из Крупња и околине опомињу и оптужују.

Лобање говоре о злу. Говоре својим језиком. Да се зло не заборави. И да се не понови.

У такав Крупањ, у варошицу још незацељених рана, где је зло тријумфовало, стигао је, средином септембра 1941. године бивши фелдвелбел Јосип Броз.

Стигао без своје 25. регименте.

Његов пут из окупираног Београда, према објављеној хронологији, изгледа овако:

Тито се половином септембра састаје са А. Ранковићем, Иваном Милутиновићем у илегалном пункту ЦК КПЈ, у Кумодрашкој улици бр. 222 и том приликом закључује да је, коначно, дошао тренутак да централно руководство напусти Београд и пође на ослобођену територију западне Србије, одакле ће успешније и безбедније деловати...

Уз помоћ Владислава Рибникара Тито добија лажне исправе за пут. Лажну легитимацију Титу је у Рибникаревој вили предао Рибникарев пријатељ из Ивањице поп Милутиновић, који ће бити један од Титових пратилаца приликом његовог одласка из Београда.

Шеснаестог септембра Тито напушта Београд, након четворомесечног боравка. У пратњи Јаше Рајтера, Даворјанке Пауно-

вић, Веселинке Малинске и попа Милутиновића из Ивањице, снабдевен четничком легитимацијом, добијеном посредством попа Милутиновића, издатом у штабу Косте Миловановића Пећанца, Тито путује возом преко Сталаћа, Краљева, Чачка и Ужичке Пожеге.

Дан касније Тито стиже са пратњом (Ј. Рајтер, Д. Пауновић, В. Малинска, поп Милутиновић) око 19 часова у Ужичку Пожегу и ту ноћи.

Осамнаестог септембра у истој пратњи, али без попа Милутиновића, Тито напушта Ужичку Пожегу и фијакером креће за Косјерић према територији Ваљевског НОП одреда, којем је већ јављено да „долазе другови из Београда“. Од Косјерића (у коме нема ни Немаца, ни партизана, ни четника) Тито са пратњом иде према селу Робаје пешке.

Идући уз Букове, Тито с пратњом запажа да се по засеоцима на многим кућама вију црне заставе у знак жалости. Наилази на гробље пуно сељака и сељанки који плачу. Тито се зауставља и залази међу људе на гробљу. Ту су били још свежи гробови људи – 84 сељака које су Немци заједно са домаћом жандармеријом стрељали на Буковима 28. јула, као одмазду за напад на Буковима партизана Ваљевског одреда, 18. јула, на аутомобил у коме је био немачки генерал Фон Лончар са штапском пратњом. Због рањеног мајора и шофера почињен је злочин над сељацима. Тито је остао с људима неко време на гробљу и узбуђен рекао на ранку: „Морамо скупо наплатити те жртве.“

„Ја сам секретар КПЈ“

На самом врху Букови Тито с пратњом наилази на четнике који сарађују с партизанима и који га прате близу села Робаје, где се среће с партизанском

патролом и она га доводи у село Робаје, у кућу Секуле Гајиновића, где се налазе комесар Колубарског партизанског батаљона Стеван Марковић Сингер и комесар Колубарске чете Милан Дракулић који Тита не познају, па се он гласно и јавно први пут представља: „Ја сам секретар Комунистичке партије Југославије.“

Одмах по доласку у село Робаје Тито се среће са инструктором ПК КПЈ за Србију при Окружном комитету КПЈ ваљевског округа Милошем Минићем који га је упознао са ситуацијом на терену и са активношћу Драже Михаиловића и његовим ставовима. (М. Минић се пре Титовог доласка на терен Ваљевског НОП одреда два пута састао са Д. Михаиловићем и безуспешно покушавао да га наведе на акцију против окупатора и на сарадњу са партизанима.)

Деветнаестог септембра Тито се у Струганику, у кући мајора Александра Мишића, састаје са Дражом Михаиловићем и члановима његовог штаба. У битним стварима споразум није постигнут, јер командант четничких одреда пуковник Дража Михаиловић, под изговором да нису још сазрели услови, није прихватио Титове предлоге о заједничкој оружаном борби против окупатора.

Крупањ је први ослобођени град у који Тито ступа након окупације Југославије и ту први пут види заробљене немачке војнике.

По доласку у Крупањ Тито за прво коначиште бира село Толисавац.

– *наставиће се* –

Симболично представљање сјаја божанске светлости

Блистајући сјај и сакупљеност светла мандорле: порекло и развој концепта

Милена Стефановић Саји

За иконографско представљање манифестације Божије славе био је потребан визуелни симбол који ће изразити теолошко језгро феномена који налазимо у старозаветним и новозаветним текстовима

Поред директног људског искуства тајанственог сусрета са иконом, њена визуелна структура садржи симболе, боје, натписе који се односе на формирање мреже теолошких значења које би требало тумачити или „читати“. Њена наративна структура манифестује догађај (спасоносно дело) и свету личност.

За иконографско представљање манифестације Божије славе био је потребан визуелни симбол који ће изразити теолошко језгро феномена који налазимо у старозаветним и новозаветним текстовима (Изл. 16,7.10; Лк. 9, 34–35; Мт. 17, 2–5).

Мандорла нема прецизно дефинисано значење, њен смисао је вишеслојан. Као вертикални геометријски облик појављују се два основна типа хришћанске мандорле: овални и кружни.

Симболично представља сјај божанске светлости првенствено око фигуре Христа, ретко Богородице. Јасно је и узвишено обележје прослављеног Тела Христовог и изображава се изнад земаљског оквира постојања, а када се примењује на Богородицу тиме се наглашава њена неземаљска слава (часнија од херувима и непоредиво славнија од серафима).

Означава божанску природу. Има овални облик тј. бадемасти, одакле потиче њено име на ита-

лијанском језику. Бадем је уопштено, због коштице, симбол важног које је скривено у неважном. Климент Александријски у II веку пише: „У мојим *Сиромашама* се налази истина помешана са филозофским догмама, или, радије истина обавијена и прекривена њима као љуском јестивог дела бадема. Бадем је Христос, јер је Његова Божија природа сакривена Његовом људском природом или телом Девике – Мајке.“

Код Јевреја бадемово стабло је симбол новог живота, стабло које прво процвета у пролеће, и Аронов штап је процветао цветом бадема (Бр. 17). То је име града, крај кога је Јаков уснио сан и назвао га кућа Божија (Пост. 19); бадем је повезан са појмом бесмртности. У свакодневном животу практиковано је стављање бадема у хлеб.

Под овим иконографским симболом се подразумева, напола прозиран, овални, округао или ромбоидни диск, који се често слика у три или неколико концентричних (небеских) кругова са нијансама боје које постају тамније што су ближе центру, а често из центра исијавају зраци белог одсјаја светлости, који представљају манифестацију Божије славе кроз светлост. То је видљива светлост апсолутно невидљивог. Тамнија нијанса у центру

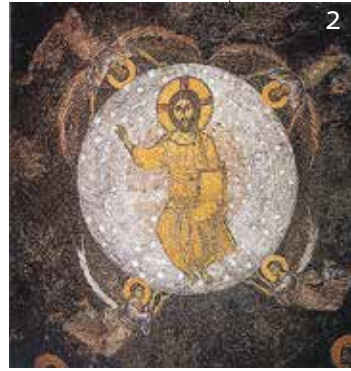
симболизује недостижне тајне, опажа се као божанска истина, трансценденција – „познавање кроз непознавање“, то је „божанска тама“ схваћена као искуство Бога, као Постојећег. Градација у боји произилази из утицаја Откривења (4, 3) где је дуга округла око престола Господњег. Ово је у складу са апофатичком теологијом која је описана код Дионисија Ареопагита, Св. Максима Исповедника, Св. Григорија Паламе.

Понекад је небески свет мандорле испуњен анђелима и осликан монохроматски, где се недостатак тонова осећа као знак чисте духовности.

У хришћанској уметности појављује се у IV веку у катакомби Свете Домициле у Риму, апсидама цркава Св. Давида у Солуну у V и Св. Катарине на Синају у VI веку (сл. 1).

Представља врховни догађај Божијег јављања у намери да разоткрије своју суштину. Примењује се и у приказима мистичног садржаја јеванђељских догађаја као што су: Преображење, Васкрсење, Вознесење, Успење Богородице.

Корени овакве концепције представа имају порекло у прехришћанским филозофским системима и визуелној култури. У Египту, античкој Грчкој уоквиравање се користи као знак за исти-

1) Преображење Христово, мозаик, апсида, VI век, манастир Свете Катарине, Синај; 2) Вазнесење Христово, Пећка патријаршија ср. XIII века; 3) Преображење, Теофан Грк, рани XV век, Третјаковска галерија

цање присуства и активности неког паганског бога.

Мандорла је антички знак овалног облика за представљање космоса као јединства између духовног и материјалног света, познат као *vesica piscis* (лат. рибли мехур). За ране хришћане она представља земаљски и небески простор, човештво и божанство. На ту идеју надовезује се риба као симбол и истовремено акротих имена Христовог.

Исијавање светлости из центра је нешто што је познато и препознаје се као светлосни круг бога Сунца у древној уметности као један од прототипова ореола. Облик медаљона је дуго био у употреби међу старим Римљанима за *imagines clipeata* (портретни медаљон). Из овог произилази идеја порекла кружног облика мандорле, небеског штита коју придржавају анђели (сл. 2).

На иконографским представама поменутих великих празника Христос је обично (представљен на престолу славе) у светлој одежди која је проткана златним зрацима – асистом који представљају образ божанских сила – енергија, прожет блиставом светлошћу, сјајем који означавају Његово божанско достојанство и славу, а мандорла испуњена линијама које се радијално шире као сунчеви зраци.

Језички корен „славе“ на јеврејском, грчком, латинском има више концептуалних значења. Представља просторно–временски догађај, значајност, заштићујуће

присуство и величанственост Божију (облак), исијавање светлости.

Семантички елемент мандорле у хришћанској иконографији представља и ликовни знак светлости и просторну манифестацију (метафизички простор Божијег присуства и активности) уско повезану са изражавањем суштине „славе Божије“. Део је променљивости семантичке тежине кроз векове, као и облика.

За исихасте ореол је симбол светлости, а мандорла „место сусрета“ материјалног и духовног света. У касној уметности Палеолога мандорла представља визуелизацију таворске нестворене светлости. Од XIV века концепт просторног карактера полако бледи и мандорла има самосталност визуелног израза превасходно извора божанских енергија. У том периоду јој се додају и геометријски елементи који појачавају и истичу небеску божанску природу.

Таворска светлост се често приказује у виду звезде која окружује Христа. У самом срцу звезде и мандорле, Христос, оваплоћени Бог је увек заливен златом асиста, невештаственом светлошћу (Мт. 17, 2; Лк. 9, 29). Тамо где се Бог јавља, тамо је светлости у обиљу. Та светлост ће бити „тајна Осмог дана“, тренутак који у времену даје наговештај вечности. Образац новог концепта мандорле (сл. 3).

Сама композиција Преображења има своје догматско схватање које је Јефрем Сиријан у IV веку развио у свом чувеном говору о

Христовом преображају. Заузет је став против теологије антиохијске школе и исказан јасан христолошки и мариолошки поглед сабора у Цариграду 553. године (сл.1).

Употреба сложенијих геометријских облика мандорли носи дубоко теолошко значење са унапред дефинисаним смислом. (Дап. 7, 55; Лк. 9, 31–32) По питагорејској традицији бројеви своја симболичка значења преносе на геометријске облике, тј. на одговарајући број углова и страна. Хришћанска теологија дала је значење бројевима другачије духовне вредности од оних у антици. Бројеви су симболичан начин изражавања идеја, ослањајући се на библијску симболику бројева и текста Јовановог Откривења.

Примена ових облика почиње да се шири од XV, XVI века и у оквиру посебног представљања Христа у слави као засебне композиције у оквиру поствизантијске традиције источнохришћанског света.

Битно је нагласити да се геометријски облици никада не јављају везани за смртнике, сем за Богородицу. Мандорла се чак не појављује уз Христа у току Његовог земаљског живота, сем у композицији Преображења.

Општеважеће тумачење је да је мандорла у православној иконографији сачувала у великој мери древно значење представљања сакралних догађаја који прожимају једновременно иманентно и трансцендентно.

Архимандрит Тихон (Ракићевић)

Монаштво и осуђивање

Студеница : Манастир
Студеница, 2014

220 стр. ; 21 cm
ISBN: 978-86-84933-95-1

Манастири остављају снажан утисак на људске душе. Ко посећује свете манастире, осећа дах благодати којим су они испуњени. Овај утисак код људи развија страхопоштовање и побожност. Речи монаха и данас често јесу, или изгледају, сасвим сагласне са учењем и наслеђем светих отаца и стараца. Не занемарујући призив, многи лаици свој духовни живот сасвим везују за манастире и монаштво, сматрајући да је кроз такав начин живљења сигурније спасење и стицање духовног мира и спокоја. Ово може али не мора да буде тако. Какве опасности постоје на том путу и зашто? Који је један од основних критеријума процене да је монашки живот, или везивање за манастире, спроведено на добар начин?

Пред нама је зборник текстова настао у манастиру Студеница. На први поглед, ова књига делује као преживели примерак из неке старе манастирске библиотеке. Ипак, иако је и дух који она носи старински, настала је недавно. Садржи радове који су објављивани у *Православљу* у периоду од 2008. до 2011. године. Поменути радови тичу се или се дотичу деликатне и важне теме која је у наслову књиге.

Потврда важности ове теме је и чињеница да је предговор за ово дело написао хиландарски игуман Архимандрит Методије. Зато га у наставку доносимо у целини.

В. Вукић

Предговор игумана манастира Хиландара Архимандрита Методија

„Према себи је био строг, а према другима благ.“ Ове речи ћемо често пронаћи у житијима преподобних отаца – савршених монаха. Ови богоносни оци и изабрани сасуди Духа, имајући свагда на уму да „ће сваки од нас дати Богу одговор за себе“ (Рим. 14, 12), избегавали су *широк љућ осуђивања* – који *води у пројаси*, а ишли су *тесним љућем самоу-коревања* – који их је одвео у *животи* (уп. Мт. 7, 13–14). Овај њихов избор служи као добар пример свим поколењима монахујућих, до скончања века. Али и поред тога, многи од нас, због духовног немара (Блажени Теофилакт Охридски, *Тумачење Светиој Еванђеља од Матфеја*), показали смо се као они *људи који љосиаше* – из јеванђелске приче (Мт. 13, 25) – па се по *љшеници* монаштва, често, као неки *кукољ*, појављује осуђивање. „Зар може из истог извора тећи слатко и горко?“ (Јак. 3, 11).

Као наследник Светог Саве и других преподобних мужева на игуманском трону свете Студенице, отац Тихон заједно са Праведником поручује: „Не ваља, браћо моја, да ово тако бива“ (Јак. 3, 10). Усадивши дубоко у своме срцу Савине речи: „Ум наш, дакле, нека буде на Небесима...“ (Свети Сава, *Житије Светиој Симеона*) отац Тихон и нас позива на духовне висине, како би „...наду имајући да ћемо будућа вечна блага стећи у Христу Исусу Господу нашем“ (*Истио*), храбро ступили на подвиг испуњавања јеванђелских заповести и светоотачких поука.

Игуман Тихон, као искусан монах, добро зна да „ништа толико не љути Бога, ништа толико не огољује човека од благодати и доводи до остављења од Бога, као што је то оговарање, осуђивање и омаловажавање ближњег“ (*Поуке аве Доротеја*, Поука 6). Исто-времено, исправно примећује да

„навика осуђивања и оговарања (његовог родитеља) неретко остаје непримећена како код оног ко осуђује тако и код оног ко слуша“, па је решио да нам јасно укаже на овог општег непријатеља спасења. Он се речима „будимо храбри и рецимо свакоме, ма како харизматичан изгледао: немој да осуђујеш, ниси свише постављен за судију васељени, бави се оним на шта си се заветовао“, уподобљава оном Преподобном који је заповедио: „Никада се немој устручавати пред оним који у твоје присуству оговара ближњег, него штавише реци: ‘Стани, брате! Ја сваки дан падам и у теже грехе; па како могу да га осуђујем?’“ (*Лествица*, Поука X). На крају, отац Тихон је искрен, да би и нама помогао да будемо искрени према себи: „Јесте тачно да у самима себи наилазимо на ову страст. Немало пута смо се опекали не само због сувишних речи, већ и због најобичније шале која често не бива без последица. Али на ову страст упозоравамо, не као лицемери, већ због тога што се са тим пороком не миримо, већ упорно понављамо – ‘избави нас од злога’ (Мт. 6, 13). Трудимо се да према овом проблему не останемо равнодушни.“ И није остао равнодушан! Најбољи доказ је ова

његова књига која је на први поглед превасходно намењена монасима, али која је корисна за сваку хришћанску душу, јер знамо да истих „осам страсти искушавају сав род људски, премда не нападају све на исти начин“ (Преп. Јован Касијан, *Доброшолубље II, V*).

А шта да кажемо о самим себи? Мислили смо да нисмо превише склони овом греху и да ова страст нема много удела у нама, али загледавши пажљиво у дубину свога срца – побуђени на то поукама игумана Тихона, схватили смо да нас ова зла навика свакодневно побеђује. Али *сад је најпогодније време* (2. Кор. 6, 2) – налазећи се на прагу Великог поста потрудимо се да речи молитве преподобног Јефрема: „...даруј ми да сагледам грехе своје и да не осуђујем брата свога...“ постану начело нашег живота, уздајући се не у своје снаге већ у неодољиву силу Оног који је „...благословен у векове векова.“

У Хиландару
Недеља митара и фарисеја,
2014. г. Господње

*Игуман Свеште царске
српске лавре Хиландара
Архимандрит Методије*

Славица Лазић

Лицем к лицу : одабрани разговори. 1

Београд : Богословско друштво
Отачник ; Стари Бановци :
Бернар, 2014
292 стр. ; 20 см
ISBN: 978-86-87057-28-9

Разговори које је госпођа Славица Лазић водила десет година у *Православљу* са људима из различитих струка – од теолога и епископа Српске Православне

Цркве, преко наших угледних научника, историчара, књижевника (песника и прозних писаца), па до позоришних и филмских великана и угледних личности из нашег јавног живота – јединствени су међу бројним другим, објављеним и необјављеним „интервјуима“ људи из културе. Ови разговори одликују се озбиљношћу и одговорношћу аутора, у смислу темељне и свестране припреме Славице Лазић пред заказане сусрете са најразличитијим представницима из појединих струка. Оно што је, међутим, најважније и што треба запазити, то је *заједничка основа* у свим вођеним разговорима, а то су питања о личном ставу упитаних према религији, конкретно према српској православној хришћанској вери.

У дискретно постављеним питањима о оваквом личном ставу српских интелектуалаца према сопственој вери као и њиховом односу према актуелном положају Српске Православне Цркве у односу на државу, огледао се убедљиво не само лични став према вери и Цркви саме новинарке, већ је у назначеним питањима (местимично добронамерно провокативним) дошла до изражаја и њена ненаметљива општа образованост, у којој се успешно мири вера и разум, теологија и философија, Црква и држава.

Чини ми се непотребним навођење имена великог броја наших најугледнијих културних посленика у Србији, међу њима епископа СПЦ, академика, професора универзитета, уметника и других уважених јавних личности. Посебну вредност ових разговора које је водила Славица Лазић видим и у, чини се, искреним одговорима упитаних о њиховом односу према религији уопште и конкретно правослаљу. После неколико деценија површно атеистичког и псеудомарксистичког односа многих наших челних људи у прошлости Југославије (и Србије) према Цркви и вери (укључујући и њихово прогањање) – судећи по

одговорима савременика из области културе, вере и образовања на добро подешена питања новинарке, могли бисмо опрезно закључити да је повратак српског народа (међу њима и обичних грађана и примерених интелектуалаца) својој хиљадугодишњој православној и националној традицији, поново остварен.

Трајна вредност културе једног народа (под појмом културе ваља разумети: религију, философију и уметност) мери се, и божанским и људским мерилем, континуираним догађањима у току историје тога народа (наравно и српског народа), који је (континуитет) једини одговоран за непрестано учвршћивање *религиозној и националној идентитету народа*.

Ако смо заиста као православан, српски народ на добром путу откривања и *јачања* свога религиозног и националног идентитета (садашњост је успешна или неуспешна тачка између две бесконачности: прошлости и будућности), судећи по исказима наших угледних представника и Цркве и државе, део заслуга за овакво „откриће“ припада и вредној и поузданој госпођи Славици Лазић, као и уредништву њеног и нашег вољеног листа *Православље*.

Владејша Јерошић

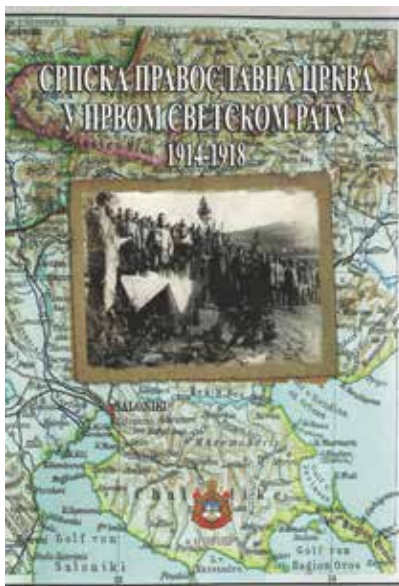
Радован Пилиповић
(прир.)

Српска Православна Црква у Првом светском рату (1914–1918)

Београд : Архив Српске
Православне Цркве, 2014
195 стр. : илустр. ; 24 cm
ISBN: 978-86-89577-03-7

Поводом стогодишњице избијања Великог рата и великог страдања српског народа у ратним годинама, Архив Српске Православне Цркве, са благословом Светог Архијерејског Синода Српске Православне Цркве, приредио је из своје богате збирке архивске грађе зборник *Српска Православна Црква у Првом светском рату 1914–1918 (одабрана докумената)*. Зборник грађе из црквених архивских фондова о Првом светском рату, поред докумената из Архива СПЦ, представља и архивалије из архива других епархија, Архива САНУ, приватних фондова, а коришћени су и неки већ објављени материјали.

У уводном делу, приређивач зборника Радован Пилиповић упознаје читаоца са фондовима и изворима који су коришћени, а у први план ставља незавидан положај српског свештенства у земљи захваћеној ратом, али које је упркос том тешком времену „разумело своју друштвену улогу“. Уз опште стање у вихору рата, паралелно се могу пратити и судбине појединаца, исељавање породица пред навалом непријатеља, прихватање избеглих у манастире. Први пут се можемо сусрести са списковима војних, избеглих и интернираних свештеника у Аустроугарску и Бугарску, из Фонда *Varia* Архива СПЦ. Туробну слику свих зала које је свештенство трпело употпуњује, у *Веснику Српске Цркве* већ обја-

вљиван, „Списак побијених од Бугара свештених лица“.

Упркос страдалништву кроз које је пролазила, из докумената сазнајемо да је Српска Црква непрекидно водила административне послове, па кроз акте Духовног суда Архиепископије београдске можемо пратити повлачење народа ка југу Србије. „Списак избеглих свештених лица...“ које овај Суд шаље Митрополиту Димитрију написан је у Параћину. Митрополит у Нишу издаје Окружницу о таксама за инвалиде. Касније ће се целокупна администрација Архиепископије београдске, са остатком народа, повићи на Крф, где ће и даље обављати своју пастирску дужност. Већина ових докумената је први пут приређено, па су она јако драгоцене јер употпуњују слику о животу Српске Цркве у Првом светском рату. Манастири су били уточишта избеглих и прогнаних, о чему сведочи акт игумана манастира Јошанице Гаврила о избеглицама у манастиру, који он шаље Духовном суду. Црквена управа, тада оличена у Духовном суду на молбу Министарства просвете и црквених послова, дозвољава сечу шуме манастира Раваница за потребе војске.

Зборник нам приказује како је Црква на све начине помагала народ и уздрману државу и допринела спасењу које ће тешком муком и уз велике жртве бити извојевано

у наредним ратним годинама. На крају, аутор нам презентује факсимиле докумената обрађених у зборнику, ратне фотографије, као и фотографије мученички пострадалих свештених лица.

Милош Маџијевић

Архимандрит
Емилијан
Симонопетритски

Трезвеноумни
живот и правила
подвижничког
живота : тумачење
светих отаца:
Антонија, Августина
и Макарија

превод са грчког
Марина Вељковић
[Краљево] : Манастир Жича, 2014
415 стр. : ауторова слика ; 23 cm
ISBN: 978-86-85271-30-4

У издању манастира Жиче, с благословом Епископа жичког Г. Јустина, изашла је из штампе нова књига Архимандрита Емилијана Сименопетритског. У наставку доносимо предговор Теодора Јангуа, професора Теолошког факултета у Солуну:

Старац Емилијан Симонопетритски, у текстовима који се налазе у овој књизи, враћа се кроз светотачку мисао и дух учењу светих отаца и ономе како је Црква кроз многе векове живела у Византији.

Он тумачи каноне који се односе на живот монаха, такозвана Правила подвижничког живота, најосетљивијим теолошким и духовним чулом.

Поштовани старац креће се динамично и у перспективи есхатона, како би веома упечатљиво приказао да оно што су у облику канона

изложили учитељи монаштва садржи истине и углавном одређује где су границе духовног живота. У овом случају канони су „лествица“, подобна оној Светог Јована Лествичника, којом се монах успиње ка Богу; довољно је само да монахов поглед буде стално уперен ка светлости богопознања. Било која друга прелест, настала евентуално услед самодивљења или задовољства због строгог чувања канона („и ви кад извршите све што вам је заповеђено, говорите: Ми смо непотребне слуге, јер смо учинили што смо дужни учинити“) или неког другог разлога, свакако представља странпутицу која собом повлачи кварење духа, што старац приказује у својим тумачењима канонског законодавства отаца монаштва.

Кад би неко оцењивао старчеве текстове, могао би да примети, без претеривања, да они имају једнаку вредност као и светоотачка литература. На страницама ове књиге човек се може сам уверити у велику теолошку вредност монашких правила. Истовремено се уверава у то колико је поштовани старац познавао у срж монашке установе, а и сам се на систематичан начин учио на великом броју светоотачких списа који се односе на организацију монаштва, и то заиста у једном времену када је све то било потпуно непознато. Старац је први истраживао и протумачио ове текстове. То, уосталом, може посведочити и *Тийик* Свештеноблаговештењске обитељи у Ормилији, у којем је на аутентичан начин оживљен дух записан у византијским монашким типичима.

Старцу, човеку са црквеном свешћу, нису сметале противречности историјске и филолошке природе у вези са аутентичношћу монашких правила које тумачи. Њему су теме познате, он са својим монасима разговара о њима, али не остаје „заробљен“ научном формом, јер оно што њега занима јесте да покаже духовни садржај и богословски смисао правила. Уосталом, и само предање га је научило да Црква није оклевала да прихвати текстове проблематичног ауторства или не-

познатих писаца, било је довољно да они не садрже јеретичко учење. Карактеристичан пример су такозвана *Апостолска правила*. Црква је врло слободно и свесно прихватила текстове различитих традиција (који нису вређали, како рекосмо, догму), без подизања ограда предрасуда. Тако чини и поштовани старац кроз свој избор у овој књизи, као и у низу других својих објављених или необјављених поука.

Карактеристична је чињеница да је он дао коментаре на монашка правила светих отаца са Истока, оних који су нам познатији (као што је то Св. Антоније, Св. Пахомије), затим отаца из Северне Африке, као што је Св. Августин, и осталих отаца из западних провинција, као што су ава Макарије и четворица отаца који се везују за манастир Лерин.

На Истоку, кроз дуги низ векова, Свети Августин није био посебно познат, па чак ни прихваћен. Поштовани старац, покренут оданошћу предању једне и неразделиве Цркве, представља веома значајне стране богословске и канонске мисли овог великог оца Западне Цркве. Истовремено, кроз тумачење Монашких правила аве Макарија, указује на то да један исти Дух надахњује састављаче правила. На тај начин је представљен свевасељенски дух који је поседовао поштовани старац, који је он сâм увек с расуђивањем изражавао, имајући за циљ одбацивање окренутости себи,

која обично никуда не води. Уосталом, упознавање са старим западним монашким предањем може да помогне западним хришћанима да открију заједничке корене које имају са Истоком.

Речи старца су одговорне и истините. Он не улепшава ствари да би се евентуално другима учинио драг, нити прикрива истину. За сваки појединачан случај он говори све оно чему га Дух Божији учи, због тога и прихватање његових духовних завештања сваког човека води ка томе да се сусретне са Богом. Попут пророка из Старог Завета (којима се поштовани старац дивио, и који су му били узор у животу) који су преносили израиљском народу вољу Божију, тако и старац, сваки старац, представља средишњу личност око које монашка обитељ треба да се духовно изграђује. Непостојање такве личности, или пак пренебрегавање исте, доводи до пада духовне грађевине манастира. Духовно напредовање монаха почива на овом односу. У старчевим текстовима то се посебно и с понављањима наглашава. Јединство око старца и непрестан, богослужбени однос према Богу, представљају два стуба које монаха држе високо, погледа непрестано усмереног ка Богу, не остављајући простора да његов ум скрене ка оном што је земаљско. То, уосталом, непрестано наглашавају свети оци, чија се монашка правила тумаче у овој књизи. Непрестано славословљење Бога, непрестано учествовање у Светој Евхаристији, изучавање богословских текстова, ревностно подвизавање у духу послушања, јесу „константе“ које воде човека у сусрет са Богом.

Поштовани старац доживео је чудо овог сусрета и због тога је „оно што је видео засведочио“. „Ово је онај ученик (нови апостол) који сведочи о Христу“. А ми, његова духовна деца, „знамо да је истинито сведочанство његово“.

Теодор Кс. Јанћу

(професор Теолошког факултета на Аристотеловом универзитету у Солуну)

БЕОГРАД

Срби на Корзици

У оквиру обележавања 100 година од Великог рата, у Атријуму Дома Војске Србије 24. октобра 2014. године одржана је промоција књиге *Срби на Корзици* аутора Зорана Радовановића.

Са намером да на једном месту саопшти до сада непознате чињенице о боравку српског народа на острву Корзика, аутор је књигу поделио у осам целина. Општи део обухвата основне напомене о улози Србије у Великом рату, као и преглед догађаја који су уследили током повлачења војске и народа на Крф.

Ужу историју догађаја аутор је сместио у најшири простор збивања у окружењу, погодивши меру локалних и општих односа и њихову међусобну условљеност. Посебно се издваја део у коме су изложени подаци о појединцима са тог подручја, казивањима потомака и трагању за заборављеним догађајима, као и записи ратних дневника учесника албанске голготе са Корзике.

О књизи су говорили Зоран Кулунџија, уредник и издавач, др Милош Ковић, Љубомир Марковић, председник Савеза потомака ратника Србије 1912–1920, и аутор.

КРАГУЈЕВАЦ

Постсекуларни обрт

Зборник радова *Постсекуларни обрт (Религијске, моралне и друштвено-политичке вредности студентста у Србији)* је 6. октобра 2014. г. представљен у Духовно-образовном центру „Свети Јован Златоусти“ у Крагујевцу. Овај зборник настао је са циљем испитивања вида утицаја религиозности на опште вредности студентста у Србији.

На промоцији у Крагујевцу учествовали су приређивачи овог зборника др Мирко Благојевић, социолог религије, мр Тијана Бајовић, културолог са Факултета политичких наука, и

ПОДГОРИЦА

Митрополит Амфилохије: „Ово је ћирилични народ и ћирилична култура“

Архиепископ цетињски Митрополит црногорско-приморски Г. Амфилохије рекао је да је циљ тога што се догађа са српским језиком у Црној Гори од 2003. године, када је на попису становништва уведена идентитетска одредница „црногорски језик“, радикалан прекид наше културе.

Владика је ово рекао 17. октобра 2014. г. у Подгорици, на отварању научног скупа „Српски језик и ћирилица – основе српског идентитета“, који се одржава у организацији Српског националног савета Црне Горе.

„Црна Гора је кроз сву историју била ћирилична држава, ћирилични народ, ћирилична култура. Она од тада престаје да то буде“, рекао је Митрополит Амфилохије.

Он је казао да то значи да је дошло до радикалног прекида нашег језика и нашег писма, а то значи до прекида наше културе.

„Тај прекид је уставно заживио. Тај пројекат, остане ли такав, несумњиво има далекосежне последице. А његов циљ очевидно и јесте да се изврши промјена идентитета овог народа, звали ми њега овако или онако. Једно је, међутим, сигурно: ово је ћирилични народ и ћирилична култура“, подвукао је Митрополит црногорско-приморски.

Он је казао да се тим пројектом већ стварају генерације које прекидају континуитет са својом духовношћу, културом и прошлошћу.

„То јесте, највјероватније, нечији циљ – да дође до стварања новог народа, новог језика, новог писма, нове културе и новог идентитета. Било како било, тај идентитет више није оно што јесте била Црна Гора и што је у суштини и до данас“, казао је Владика.

Он је упозорио да ће будућа покољења, уколико се овако настави, изгубити своје самосазнање и прекинути контакт са својим свесловенским бићем јер се у Црној Гори уништава саборно памћење и прекида са свиме што смо створили у претходних једанаест вјекова, од Светих Ћирила и Методија наовамо.

Поздрављајући учеснике скупа, Митрополит је изразио наду да ће овај скуп допринијети заустављању процеса губљења памћења, губитка себе и свога самосазнања.

„То је у Европи и у савременом свијету јединствено одрицање од себе самога, своје памети и свога самосазнања. Надајмо се да ће се то зауставити и да ћемо се вратити себи, својој памети, својој ћирилици и своме саборном још увијек неизгубљеном, али угроженом памћењу“, закључио је Митрополит Амфилохије.

Научни скуп „Српски језик и ћирилица – основе српског идентитета“ биће завршен сјутра, а у његовом раду учествују стручњаци из области лингвистике и науке о књижевности, као и књижевници из Црне Горе, Србије и Републике Српске.

Р. В. ; извор: <http://www.mitropolija.com>

Јелена Јабланов Максимовић у име Фондације Конрад Аденауер која је финансирала издавање зборника.

Извор: www.eparhija-sumadijska.org.rs

БЕОГРАД

Свештеници у историји српске војске

У Атријуму Дома Војске Србије је данас је одржана промоција

књиге *Свештеници у историји српске војске 1800–1920*, која је плод десетогодишњег исцрпног истраживања генерал-мајора у пензији мр Милисав Секулића.

О књизи су говорили проф. др Веселин Ђуретић, пуковник др Борислав Гроздић, јереј Милорад Средојевић – уредник, Љубомир Марковић – председник Савеза потомака ратника Србије од 1912. до 1920. г., и аутор.

Марковић је рекао да је књига необично вредна, јер ствара услове да у духовно здравим токовима даље кали нацију. Професор Ђуретић је нагласио да је књига авангардистичка, јер је прва у којој је обрађена тема свештеника у историји српске војске. Према речима пуковника др Гроздића књига је, после девет година чекања, почела да „живи свој живот“.

Јереј Милорад Средојевић је рекао да је књига драгоцен јер попуњава празнину, вакуум, који је годинама постојао, а заправо у њој је описана духовна историја нашег народа која је прећутана.

„Књига подсећа на оне који су стварали нашу новију историју, којима је увек помагала вера. Без вере нема човека, нема живота. Вера осмишљава живот како појединца, тако и сваког народа. Без духовног садржаја губи се континуитет, а самим тим и идентитет. Без духовне историје нема ни световне историје. Књига је светионик и будилник народа у овом тешком времену. Свакако треба да послужи поколењима да о томе и даље пишу“, рекао је о. Милорад Средојевић.

Аутор је представио књигу и њена поглавља чији текстови

ИСТОЧНО САРАЈЕВО

Нови доктор наука

На Православном богословском факултету „Свети Василије Острошки“ Универзитета у Источном Сарајеву у понедељак, 22. септембра 2014. године, монах Павле Кондић је одбранио докторску дисертацију под насловом *Митрополија црногорско-приморска у другој половини XIX и почетком XX века (1851–1920)*.

Комисију за преглед, оцену и одбрану дисертације сачињавали су протојереј-ставрофор проф. др Предраг Пузовић у својству ментора, проф. др Мирко Сајловић и доц. др Далибор Петровић. Усмена одбрана докторске дисертације извршена је пред наведеном комисијом, којом је председавао проф. др Мирко Сајловић, у амфитеатру Богословског факултета пред бројном публиком која је, подстакнута садржајним и динамичним дијалогом чланова комисије и докторанда, поставила неколико питања.

После већања чланова комисије, председавајући је објавио да је монах Павле Кондић успешно одбранио докторску дисертацију и тиме стекао звање доктора наука.

указују на актуелна питања шта војник и старешина треба да знају о Цркви и свештеницима, а шта Црква и свештеници о војсци и истакао да могу значајно допринети приближавању те две институције.

„У књизи су представљене основне одреднице вере, свештеничке струке, православља и верског живота у српској војсци од 1804. до 1919. године, затим војничке славе, молитве, честитке и заклетве, као и подаци о 298 војних свештеника, прикупљени из војних архива“, рекао је аутор, те присутнима опширније представио главне ликове, свештенике у историји српске војске 1800–1920. године.

Извор: www.odbrana.mod.gov.rs

БЕОГРАД

Мокрањцу у част

У част 100-годишњице Мокрањчеве смрти, Хор „Свети кнез Лазар“ одржао је у недељу 28. септембра концерт у Дому Војске Србије у Београду. Величанственим концертом чланови Хора „Свети Кнез Лазар“, захвалили су

се стваралаштву и славном српском композитору и музичком педагогу Стевану Стојановићу Мокрањцу. Концерт је приређен поводом века од упокојења класика српске музике који је неуморно стварао на прелазу из 19. у 20. век, а заслужан је за увођење српског националног духа у класичну музику.

Публици, у којој су били и представници Војске Србије и Епископ топлички Арсеније Главчић, викар Патријарха Српског, обратио се секретар Епархије крушевачке, протојереј-ставрофор Драги Вешковац, захваљујући се Дому Војске што је отворио врата за концерт у част значајног јубилеја у свету националне музичке културе, као и министру одбране Братиславу Гашићу, који овом хору пружа сталну и свесрдну подршку.

Извор: Епархија крушевачка

БЕОГРАД

Промоција зборника о Риму и Цариграду

У организацији Археолошког института из Београда, у понедељак, 20. октобра 2014. г., у Малој сали Народног музеја у Београду одржана је промоција двотомног међународног зборника *Рим, Цариград и новообращена Европа* [*Rome, Constantinople and Newly-Converted Europe. Archaeological and Historical Evidence I–II* (eds. Maciej Salamon, Marcin Wołoszyn, Alexander Musin, Perica Špehar), Leipzig – Warszawa – Rzeszów 2012].

На промоцији су говорили др Вујадин Иванишевић, научни саветник Археолошког института, доц. др Јелена Ердељан и доц. др Иван Стевовић са Филозофског факултета у Београду. Окупљенима су се обратили и уредници зборника проф. др Марчин Волжшин са Универзитета у Ржежову и доц. др. Перица Шпехар са Филозофског факултета у Београду.

Археолошки институт из Београда је октобра 2010. године учествовао у организацији четвородневног скупа у Кракову у Пољској, који је приређен као резултат рада више међународних пројеката, на којем се су окупили историчари, археолози, историчари уметности и етнологзи у циљу проучавања покрштавања Словена у средњем веку на територији целе Европе. На скупу је учествовало приближно 100 истраживача. Овај зборник је реализован како би била обједињена и учињена доступним најзначајнија истраживања представљена на скупу у Кракову.

Извор: <http://www.narodnimuzej.rs>

ИРАК

Исламисти обесветили древни асирски манастир

Милиција самопроглашеног исламског калифата скинула је крстове и спалила древне рукописе у историјском манастиру Мар Бехнам [Mar Behnam], који је само десет минута удаљен од града Каракоша који исламски фундаменталисти држе под својом влашћу од јула месеца. Ову вест је потврдио бивши сеоски начелник који живи близу овог манастира. „Уништиће све ако их неко не заустави“, рекао је сиријски римокатолички свештеник о. Низар Семан агенцији *Figes*. Према извештају једног веб-сајта, манастирски зидови носе натпис „Власништво Исламске државе“. Наиме, припадници ове организације су најпре претили смрћу, а затим избацили монахе 20. јула. Избачене су и породице које су живеле у манастиру.

Древни манастир, који датира из 4. века, посвећен је асирском мученику кнезу Бехнану и његовој сестри Сари. Овде су чуване многе старе књиге и музејски предмети. То је једно од најстаријих и најпоштованијих светилишта сиријских хришћана. Манастир је обновљен 1986. године и све до овога рата посећивале су га хиљаде хришћанских и муслиманских поклоника годишње.

Извор: ОЦП, syc.srb

САД

Четири курса о пастирској служби

На Православној богословској академији Светог Владимира у Њујорку ће у јануару 2015. године бити одржана четири јавна

курса који ће бити отворени за студенте Академије али и за све заинтересоване, и која ће бити могуће пратити преко интернета. Ради се о три курса посвећена пастирском богословљу и једном курсу везаном за музику. Др Данијел Хиншо ће држати курс на тему „Терапеутски сусрет“, а протојереј др Никола Солак и о. Стивен Поли, извршни директор Православне хришћанске затворске мисије, курс на тему „Парохијска и затворска мисија“. Протојереј др Роберт Холет ће држати предавања на тему „Управљање у Православној Цркви у Америци“ а др Питер Бутенев на тему „Музика и вера Арва Перта“.

Током сваког од ових курсева предавачи и учесници ће на јединствен и практичан начин обрадити теме везане за пастирску службу и мисију. Студенти ће, на пример, уз др Хиншоа да изуче холистички приступ исцељењу који је укоренен у православној духовности али ће и проучити како да примене такав приступ у конкретној ситуацији. Са о. Солаком и о. Полијем ће научити како да припреме парохијане да у своје окриље приме бившег затвореника или како да у локалном затвору покрену радионице за проучавање Светог Писма. На трећем курсу ће студенти сазнати како да начине функционалан парохијски план за управљање а на курсу о музици и вери ће истражити на који начин свештене уметности користе културу која их окружује и на који начин сведоче православну веру.

Извор: <http://oca.org>

ИЗРАЕЛ

Нови Завет на арапском језику

У петак 17. октобра 2014. године у организацији Палестинског библијског друштва, у Конгресној сали Палестинске самоуправе која се налази између Витлејема и Хеброна, одржан је скуп поводом објављивања Новог Завета на арапском језику.

Овом догађају су присуствовали Његова Светост Патријарх јерусалимски Теофил, Архиепископ константински Аристарх, архиђакон Евлогије, као и свештеници из области које је окупирао израелска држава – протосинђел Леонтије, викар у Рафидији, о. Имануил, викар у Абудској заједници [Aboud Community], о. Булус, викар у Беит Цали, о. Иса Муслах, посредник за медије за арапски језик, те бројни верници православне Јерусалимске Патријаршије.

Међу присутнима су били и поглавари других хришћанских цркава у Јерусалиму, као и званичници Палестинске самоуправе.

У току скупа су отпевани палестинска химна и молитва „Оче наш“ на арапском, а читани су одломци из Новог Завета. Званично се обратио и директор Библијског друштва, Филимон Нашијат. Он је истакао да је сврха објављивања овог Новог Завета на арапском језику ширење Речи Божије. Превод Новог Завета је штампан у 15.000 примерака а приредио га је Митрополит багдадски Константин.

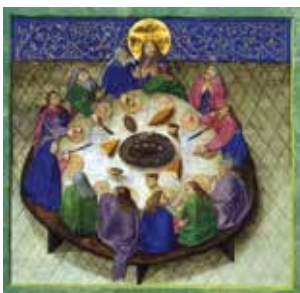
Извор: <http://www.jp-newsgate.net>

ВАТИКАН

Посета Турској

Папа Фрања отпутоваће следећег месеца у тродневну посету Турској, саопштено је из Ватикана. Прва станица папине посете Турској, која је планирана за период од 28. до 30. новембра, биће маузолеј Мустафе Кемала Ататурка, оснивача и првог председника Републике Турске, у Анкари. Папа ће се током посете Турској састати са председником Ердоганом и премијером Ахметом Давутоглуом. Другог дана посете, папа Фрања ће отићи у Цариград где ће обићи џамију Султана Ахмета, познатију као Плава џамија, а затим и некадашњу цркву, потом џамију а данас музеј – величанствену Свету Софију. Током боравка у Цариграду папа ће одслужити мису у римокатоличкој Катедрали Светог Духа. Папа ће

се такође састати са Патријархом васељенским Вартоломејем.

НЕМАЧКА

Најстарији рукопис Новог Завета на немачком

У Немачкој је у оквиру манифестације „Ноћ музеја“, у Музеју града Нојбурга 18. октобра јавности представљен најстарији рукопис Новог Завета на немачком језику. Овај рукопис, који садржи немачки превод Новог Завета, начињен према латинском предлошку – Вулгати – написан је на пергаменту (димензија 53,2×37,2 cm), и настао је највероватније у Регензбургу, а по поруџбини баварског грофа Лудвига VII Брадатор (Ludwig VII. der Bärtige; 1368–1447).

Манускрипт садржи 307 страница, украшених са 146 минијатура и 294 орнаментисана иницијала, а по једном од власника, наиме грофу Отону Хајнриху (Ottheinrich von der Pfalz, 1502–1559), носи име *Отхајнрихова Библија* [Ottheinrich-Bibel].

Данас се овај рукопис чува у Баварској државној библиотеци у Минхену, а у скенираној и дигитализованој варијанти доступан је и онлајн, преко портала Минхенског центра за дигитализацију – <http://www.digitale-sammlungen.de>.

Извор: <http://www.sedmitza.ru>

ТОРОНТО

Конференција о Васељенској Патријаршији

У уторак, 21. октобра 2014. године, Грчка Православна Митрополија торонтска одржала је конференцију о Васељенској Патријаршији на тему „Размишљајући о прошлости – гледати у будућност“. Конференцију је отворио

Његово Високопреосвештенство Митрополит торонтски Сотирије, а по отварању су емитоване две поздравне видео-поруке Његове Свесветости Патријарха васељенског Вартоломеја (на грчком и енглеском језику). Излагања разних учењака и стручњака објавила су историјску и црквену улогу Васељенске Патријаршије, њен мисионарски рад и борбу за верску слободу, као и упорна настојања њених архонта Реда Светог Андреја да служе потребама и промовишу права православних хришћана широм света.

Извор: Васељенска Патријаршија, сцп, срб

УКРАЈИНА

Црква разорена, али богослужења обновљена

Како преноси домаћи интернет-портал *Факти*, Црква Св. Јована Кронштатског у граду Кировскоје у побуњеној украјинској области, непризнатој Доњецкој Републици, још је разорена, али се верници пред њом поново окупљају.

Храм је крајем августа разорен артиљеријским пројектиlima, у време вечерњег богослужења. Тада су три верника погинула, а неколико њих је озбиљно повређено – међу њима и свештеник, протојереј Сергиј Пивењ.

Сада се верници – на челу са настојатељем ове цркве Георгијем Цигановим – моле пред руинама цркве, а кад је лоше време у помоћној згради која је чудом остала читава.

Црквена општина је до пре неки дан бесплатно превозила избеглице до границе са Русијом и до најближих већих градова Украјине. Сада то више не може јер је помоћник протојереја Георгија – Вјачеслав Гусаковски, који је о томе бринуо – за време последње такве мисије погинуо.

Цркву је немогуће обновити, па се планира да нова црква буде подигнута на темељима црквене школе за верску наставу, чија је градња због грађанског рата обустављена.

У САН ФРАНЦИСКУ

60 година Саборног храма

У недељу, 5. октобра 2014, Св. Арх. Литургијом и свечаним банкетом Саборни храм Св. Јована Крститеља у Сан Франциску прославио је 60-годишњицу свог освећења. Свету Литургију су служили Епископ западноамерички Максим и Епископ новогрчаничко-средњезападноамерички Лонгин уз саслужење свештенства. Пре Св. Литургије у чин чтеца произведен је Дарко Вујетић. Поред великог броја парохијана, Литургији су присуствовали верници и из других парохија, Цексона, Лос Анђелеса, Мораге, Саратоге и Окланда. После Литургије, одржан је свечани славски банкет на коме су додељене архијерејске грамате признања заслужним парохијанима.

Извор: Епархија западноамеричка

У ЧАЧКУ

Помоћ из Келна

У навечерје празника Св. апостола Томе (19/6. октобра) у духу данас преко потребно хришћанског милосрђа, у Чачак је стигла врло вредна помоћ од верника из ЦО Келн. Наиме, мала парохија у Нојвиду (део ЦО Келн) на челу са свештеницима, архијерејским намесником протојерејем-ставрофором Неђом Јањићем и старешином храма протојерејем Младеном Јањићем, већ је више пута врло успешно организовала разне акције у циљу помоћи нашем страдалном народу. Та помоћ је до сада углавном стизала преко ВДС-а из Београда.

Да једна вредна пошиљка дође у Чачак побринуо се секретар ЦО Чачак, јереј Марко Мирковић. Реч је о пет тона пелена у вредности око 20.000 евра. Такође, ово је само први контингент помоћи од још неколико планираних. Братство Храма Вазнесења Господњег у Чачку је дочекало ову испоруку, која ће се поделити установама којима је потребно, сиромашнима и поплављенима, по благослову Епископа жичког Јустина. Хвала свим парохијанима из Нојвида.

Јереј Слободан Јаковљевић

Извор: <http://eparhija-zicka.rs/>

Саопштење за јавност

18. октобар 2014. године

Поводом јучерашњих и данашњих напада неодговорних појединаца на објекте наших суграђана албанске народности и муслиманске вероисповести у појединим градовима наше отаџбине, Епархија бачка се придружује апелу Исламске заједнице Србије и позива све грађане Србије, а посебно вернике Епархије бачке, не само да се уздрже од сваког вида насиља према нашим суграђанима албанске народности, него и да осуде такве поступке. Заповест Господња јасно налаже да оно што не желимо да намачине други, не чинимо ни ми њима, и свако ко себе сматра хришћанином обавезан је да испуњава вољу Божју. Наши суграђани муслиманске вероисповести нису и не могу бити одговорни за провокативне иступе својих сународника из Албаније и свако угрожавање њихових живота и имовине је за осуду. Држава је дужна да заштити све своје грађане, а оне који чине безаконе да изведе пред лице правде.

Извор: Епархија бачка

ПРИЗРЕН

Епископ Теодосије против напада на имовину Албанаца и Горанаца у Србији

Као Епископ рашко-призренски изражавам најдубљу забринутост због свих немилих дешавања ових дана у Београду и другим градовима Србије, где су угрожена лица и имовина грађана друге националности. Уништавање имовине Албанаца и Горанаца заслужује сваку осуду и може да угрози безбедност Срба на Косову и Метохији, који су и сами изложени провокацијама и нападима. Овом приликом упућујем апел да разум превлада над мржњом, како се насиље не би наставило.

Епископ Теодосије

Призрен-Грачаница, 17. октобар 2014. године

У КЛИВЛЕНДУ

Посјета руских архијереја

Сестринство манастира Нове Марче и сви Срби кливлендског краја су имали част да 10. октобра 2014. угосте тројицу епископа Руске Заграничне Цркве. Са благословом Епископа источноамеричког др Митрофана манастир су посјетили Архиепископ берлински Марко, Епископ мејфилдски Георгије и Епископ менхетнски Николај. У њиховој пратњи су били Архимандрит Макарије (Веретеников) из Русије, о. Димитрије из Сан Франциска као и мјесни руски свештеници.

Владике и остали гости су се најприје поклонили светињама које се чувају у манастирском храму: икони Св. Архангела Гаврила која је чудом Божјим остала неоштећена у пожару 2002, чудотворној икони Св. Нектарија Егинског и многим честицама светих моштију међу којима Св. кнеза Лазара, Св. Ни-

колаја Жичког и Преподобне Анастасије Српске. По традицији наше Цркве, епископи су се потписали на престоно Јеванђеље.

Након упознавања са историјатом и светињама манастирског храма гости су обишли новоосновано гробље и манастирско имање. У конаку су разгледали дио ризнице манастира Марче који, кроз богослужбене предмете и иконе, упечатљиво представља живот наше Цркве у Америци. Послије вишечасовног и веома срдечног разговора гости су обишли манастирску библиотеку, радионицу за израду свијећа, капелу и собу у којој су постављене фотографије и макете наших историјских манастира.

Извор: Епархија источноамеричка

У МАНАСТИРУ СТУДЕНИЦА

Прослављен Краљевдан

Стефан, син великог жупана Стефана Немање, је постао првовенчани краљ, каснији Симон Монах,

У КУКУЊЕВЦУ Годишњица страдања

Епископ славонски Јован учествовао је 11. октобра 2014. на комеморацији у знак сећања на мештане села Кукуњевац пострадале у Другом светском рату.

Окупљени народ са својим Епископом посетио је најпре рушевине сеоског Храма Св. Петке, срушеног у последњем рату, одакле су мештани Кукуњевца 11. октобра 1942. поведени на стратиште. Тог дана, на подручју данашњег спомен-подручја, усташе су убиле 243 српска цивила, већином војно способна, претходно их окупивши испред сеоског храма. У току Другог светског рата у селу Кукуњевац страдало је 730 жртава, од тога 666 цивила од којих је Срба било 660. Остале жртве били су Јевреји и Чеси.

Након комеморације, Преосвештени Владика је са свештенством одслужио помен на гробном месту, а затим се пригодном беседом обратио присутнима подсетивши их на три завета Светог Владике Николаја Охридског и Жичког.

Комеморацији и помену су поред рођака пострадалих и житеља села присуствовали и положили венце представници Српског националног већа околних општина и жупанија, као и представници удружења антифашиста.

Извор: Епархија славонска

ка Андреј и конзул Кићановић, а затим представник Министарства одбране Италије, градоначелник Роверета и представници месне Римокатоличке цркве. Тихим молитвеним ходом кроз Музеј рата и Алејом мира, учесници парастоса су се потом зауставили испред српске заставе и положили цвеће. Испод Звона мира Марија Доленс, једног од највећих звона на свету, које звони сваке вечери и опомиње свет да се не ратује више, приређен је пригодан програм за све присутне.

У МАНАСТИРУ БУКОВО Слава и устоличење

Манастир Буково прославио је 14. октобра 2014. празник Покрова Пресвете Богородице, славу манастирског параклиса, великим црквено-народним сабором који је окупио свештенослужитеље и вернике из Тимочке епархије и других епархија.

Св. Арх. Литургијом началствовао је Епископ жички Јустин уз саслужење епископа: тимочког Илариона, брегалничког Марка (ПОА), јегарског Јеронима, игумана студеничког Тихона, игумана ковиљског Исихија и протојереја Милана Радовића. У току Св Литургије у чин Архимандрита рукопроизведен је јеромонах Козма (Радовић), досадашњи настојатељ манастира Буково, а потом, на крају евхаристијског богослужења Епископ жички Јустин и Епископ тимочки Иларион увели су у игумански трон Архимандрита Козму.

Заједничка прослава са верним народом поводом данашњих празничних догађања приређена је у новом манастирском конаку, у коме се окупило више стотина гостију, пријатеља и поштовалаца овог духовног центра Тимочке епархије.

Извор: Епархија тимочка

ђелисте Луке у Виченци, Владика Андреј је рукопроизвео ревностног вероучитеља Филипа Милуновића из Беча у чин чтеца.

У поподневним часовима служен је парастос за погинуле Србе у Роверету. Кастел Данте је велико гробље са костурницом погинулих војника из Првог светског рата, а међу њима лежи око 3000 Срба који су у овом крају погинули. Парастосу који је служио Владика Андреј са свештенством, присуствовао је генерални конзул Републике Србије у Трсту Драган Кићановић, са сарадницима, као и чланови српских удружења са севера Италије и представници месних власти и локалне штампе.

После молитве и полагања цвећа, присутнима су се обратили Влади-

а Бог је благословио Студеницу његовим светим и чудотворним моштима. Кроз векове, празник Преподобног Симона у Студеници се слави (7. октобра) светло и радосно. Народ га зове Краљевдан.

Епископ жички Јустин је, уочи празника, стигао у манастир Студеница где је целивао мошти Преподобног Симона и началствовао бденијем, а сутрадан Св. Литургијом, на којој је беседио. Свечаном карактеру службе допринели су појци хора „Мојсије Петровић“ из Београда. Владика је током дана остао у дружењу са народом, а посебно са монашћом.

Браћија манастира Студенице

У ВИЧЕНЦИ Михољданске задушнице

У молитвеном сећању на упокојене на простору северне Италије, Епископ аустријско-швајцарски Андреј посетио је ЦО Виченцу и чувено војничко гробље Кастел Данте у Роверету, у трентинској области.

На Св. Литургији, 11. октобра 2014, у препуном Храму Св. јеван-

У ФОЧИ Две деценије Богословског факултета

На празник Покрова Пресвете Богородице (14. октобра 2014), обиљежена је 20-годишњица од почетка рада Православног богослов-

ског факултета „Свети Василије Острошки“ у Фочи.

Тим поводом Епископ захумско-херцеговачки Григорије, замјеник Митрополита дабробосанског Николаја, служио је Св. Арх. Литургију у Храму Св. Саве у Фочи, уз саслужење 27 свештеника и 7 ђаконата. Током Литургије Владика Григорије одликовао је Златним орденом Светог свештеномученика Петра Дабробосанског дугогодишњег духовника на Богословском факултету протојереја-ставрофора Милорада Новаковића, а правом ношења напрсног крста фочанске парохе, протојереје Новицу Ђебића и Ненада Тупешу.

Након Литургије Епископ Григорије је на свечаној академији рекао да је Православни богословски факултет растао заједно са Републиком Српском и да представља једну од најважнијих духовних и културних осовина српског народа.

Декан Факултета Дарко Ђого подсјетио је да је у тешким ратним временима група ентузијаста и далековидих људи основала тада Духовну академију, као наследицу некадашње Сарајевске богословије, која је почела са радом 14. октобра 1994, на празник Покрова Пресвете Богородице. На свечаној академији, медаљама и златним плакетама награђено је више институција и појединаца који су заслужни за оснивање и развој једине православне високошколске установе у БиХ. Медаље су добили оснивачи овог факултета Митрополит дабробосански Николај, умировљени Епископ захумско-херцеговачки и приморски Атанасије, Митрополит црногорско-приморски Амфилохије, први ректор Универзитета у

АПЕЛ ЗА ПОМОЋ

Помозимо малој Марији из Ораховца

Мала Марија Ђорић из Ораховца, рођена 19. новембра 2005, од рођења је имала проблема са координацијом покрета. Никада није успела да стане на сопствене ноге. Родитељи, Добривој и Мирела, су је водили код многих лекара у држави Србији, али нико од њих није могао да успостави тачну дијагнозу. Сада се појавила нова нада за породицу Ђорић, могућност да се у Италији најновијим методама успостави тачна дијагноза. Ово је кључно у намери да се Марији помогне лечењем. Преглед и боравак за Марију и једног родитеља, са трошковима пута, би коштао око 4000 евра. За Маријине родитеље, који су своју скромну уштеђевину већ потрошили на неуспешне покушаје дијагнозе, ово је огроман новац. Специјалистичка клиника у Италији гарантује дијагнозу до које се долази изразом генетске мапе. Помозимо малој Марији!

Жиро рачун: 205-9011005649646-10, са назнаком: за Марију Ђорић

Епархија рашко-призренска

Источном Сарајеву Војислав Максимовић и први предсједник Савјета Универзитета Момчило Крајишник. Истим признањима, између осталих, награђени су предсједник РС Милорад Додик, предсједник Народне скупштине РС Игор Радјичић, Министарство просвјете и културе РС и општина Фоча. Митрополит дабробосански Николај примио је 16. октобра у Епархијском дому у Сокоцу делегацију факултета из Фоче, а овом приликом му је уручена медаља. У одлуци Наставно-научног вијећа наглашава се да се Митрополиту Николају медаља додјељује за изузетне заслуге за настанак, развој и афирмацију Православног богословског факултета, те да је медаља свједочанство захвалности цијеле црквено-академске заједнице Богословског факултета за Митрополитов труд.

Извор: Миштројолија дабробосанска

У КНИНУ

Богородичин празник

На празник Покрова Пресвете Богородице Епископ далматински Фотије служио је Св. Арх.

Литургију у Покровском храму у Книну.

У току Св. Литургије, Епископ Фотије је унаприједио протонамјесника Милорада Ђекановића, сабрата Покровског храма, у чин протојереја, пожељивши му да и даље предано и пожртвовано служи Цркви Христовој. Светој Литургији присуствовала су дјеца која похађају православну вјеронауку у Книну и која су узела учешће у Светој тајни Причешћа.

Послије Литургије и трократне литије око храма освећени су славски колач и жито. У просторијама црквене општине трудом и залагањем книнског свештенства приређена је трпеза љубави за све присутне.

Извор: Епархија далматинска

У КОТОРУ

Јубилеј СПД „Јединство“

Св. Арх. Литургијом коју су, 19. октобра 2014, у Цркви Св. Николе у Котору служили Митрополит црногорско-приморски Амфилохије и Епископ будимљанско-никшићки Јоаникије которско Српско пјевачко друштво

„Јединство“ прославило је јубилеј – 175 година рада и постојања.

Света служба била је централни догађај у вишедневној прослави овог значајног датума наше духовности. У литургијској проповиједи након читања Светог Јеванђеља, Владика Јоаникије је честитао члановима Друштва јубилеј и подсјетио да је његов члан био и Свети свештеномученик Јоаникије (Липовац), Митрополит црногорско-приморски, који је 1945. од безбожника пострадао за Христа Господа.

На крају Литургије Митрополит Амфилохије је казао да је „Јединство“ изњедрило многе дивне појце имену Божјем. „А не можемо да заборавимо да је један од њих и свештеномученик Јоаникије, који је не само појао од малих ногу пјесму Господу своме, био члан овога хора

и био капелан у овоме храму, а потом био васпитач и учитељ многих покољења и на Цетињу и у Београду, него је ту своју пјесму, то своје појање Господу запечатио и мученичком крвљу 1945. године“, казао је Митрополит Амфилохије.

Владика је потом СПД „Јединство“ уручио високо одликовање СПЦ – Орден Светог деспота Стефана Лазаревића, којим га је Св. Арх. Синод одликовао поводом јубилеја, „за допринос Цркви, православљу и прослављању Христа Господа“.

Захвалницу је добио и Владика Јоаникије, а по Митрополитовим ријечима, значај његовог присуства на свечаности не огледа се само у томе што је као Епископ будимљанско-никшићки увећао славу СПД „Јединство“ већ и у томе

што је преко њега на светковини у Котору био присутан и Свети свештеномученик Јоаникије, по коме је Владика Јоаникије и добио име на монашењу. По Митрополитовом благослову Владика Јоаникије је од данас и почасни члан СПД „Јединство“. Захвалнице су уручене и руском академику и сликару Сергеју Присекину, Али Кожин из Москве, Игору Коњишеву из Москве и Александру Бељакову, чијим трудом је у Херцег Новом подигнут храм праведном Теодору Ушакову.

Српско пјевачко друштво „Јединство“ из Котора је основано давне 1839. и са мањим прекидима оно до данас успјешно дјелује у Боки Которској, широм Црне Горе, али и далеко ван ње.

Извор: Епархија будимљанско-никшићка

**Продајни
центар
Епархије
шумадијске**

**Интернет продавница
црквених предмета за
цео свет**

www.eparhija.rs

**Опрема за храмове
Опрема за свештенство
Иконе, крстови, тамјан
Филигрански програм
Јеванђеља, књиге
Црквени артикли**

За свештенство,
монаштво и
црквене општине **-15%**

www.eparhija.rs

Софија Скочић (1941–2014)

Тринаестог октобра испустила је своју племениту душу и напaћено тијело протиница Софија, супруга проте Ђуре Скочића, старјешине Храма Св. Јована Милостивог на Лешћу. Софија је рођена у угледној породици Периновић од оца Глише и мајке Милице. За свршеног богослова Ђуру Скочића удала се 14. априла 1961. године.

Попадија Софија је била искрени сапутник свога Ђуре, заједно су патили, али су се заједно и радовали, заједно подизали и одгајали своје потомке Душка и Ђурђицу. Животни пут породице Скочић водио је од кршевите Буковице преко Задра до Београда, где је уважена протиница окончала своје овоземаљско битисање.

Остаће у трајном сјећању свога животног сапутника Ђуре, своје дјеце и својих четворо унучади као и свих нас који смо Софију познавали јер смо у њеној личности препознали врлу хришћанку, одаћу супругу, племениту мајку и баку, искрену рођаку и пријатеља.

Опијело покојној Софији је служено у Храму Св. Николе на Новом гробљу. Нека јој је лака земља и Бог да јој душу прости.

Проша Мирко Јамеција

Пријатељи штанда СПЦ
на 59. Међународном
сајму књига у Београду:

Telekom Srbija

